

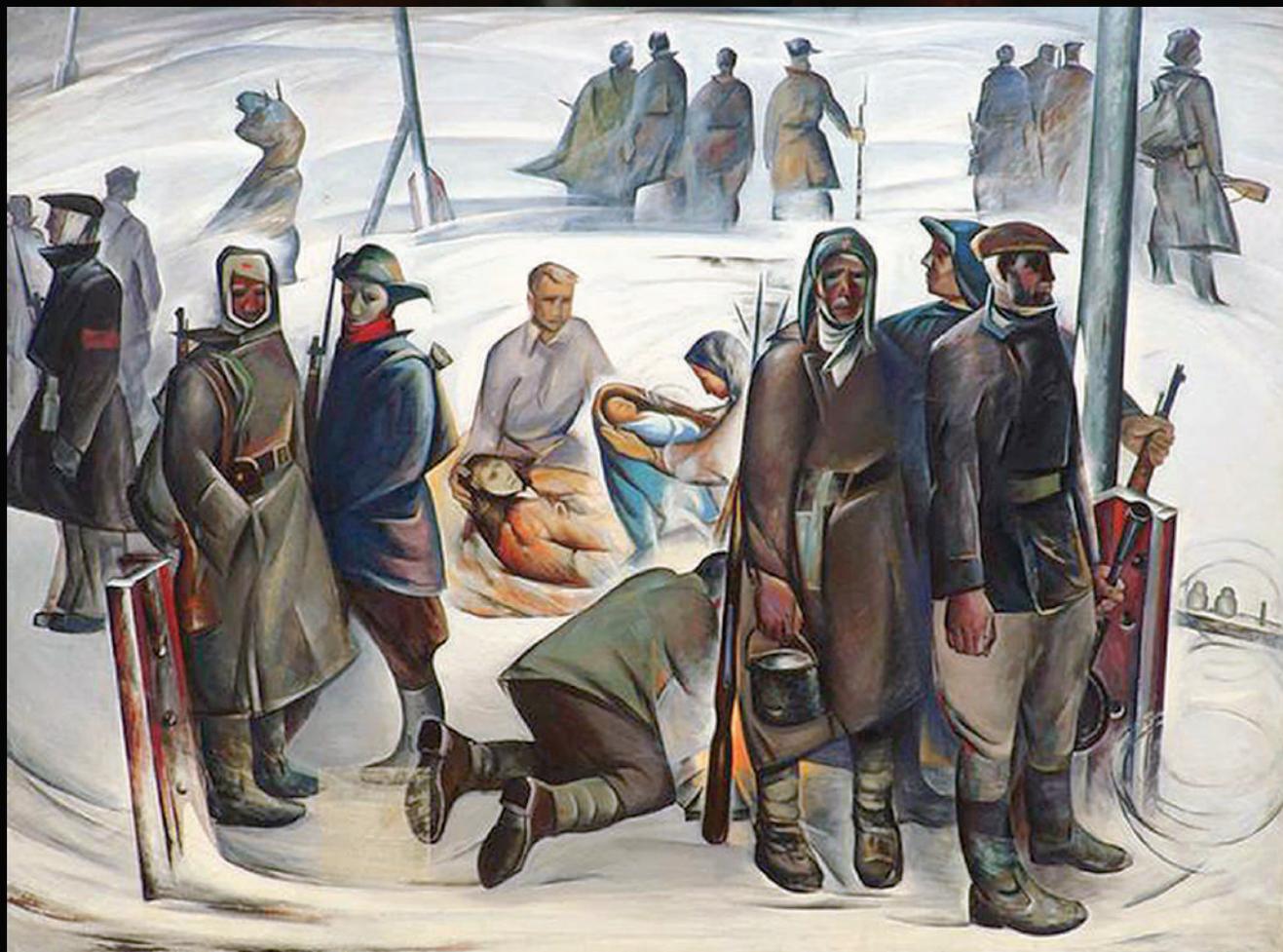
Нягледзячы на мо і не надта вялікую розніцу ва ўзросце, іх аб'ядноўвала цэлая эпоха...
Ганаровы Патрыяршы Экзарх ўсяе Беларусі Мітрапаліт Філарэт і мастак ад Бога Леанід Шчамялёў. Кожны па-свойму, але абодва яны неслі святло людзям, стараліся абудзіць у іх добры пачатак. Вельмі многа яны зрабілі за сваё жыццё, шмат каму дапамагалі і словам, і справай. У тым ліку і нашай газеце.
Нізкі паклон ад нас, "культураўцаў"... І вялікі дзякуй ад многіх пакаленняў беларусаў...

Бясконцае развітальнае дзякуй...

ст. 2 — 3

Леанід Шчамялёў. "Маё нараджэнне".

Соцыум

НЕ ПАШКОДЗІЦЬ ПАДСУМАВАЦЬ

Значныя юбілеі, новыя тэхналогіі ў новых абста-
вінах, грамадскія ініцы-
ятывы і аб'яднанні —
журналіст "К" пра ўсё,
чым запомніўся 2020 год
у галіне аховы гісторыка-
культурнай спадчыны.

ст. 4

Тэма

"РАМЭА..." У МУЗЫЧНЫМ 50 ГАДОЎ ПАЗНЕЙ

Нядаўна ў Беларускім
дзяржаўным акадэміч-
ным музычным тэатры
адбылася прэм'ера
расійскага мюзікла
"Рамэа vs. Джульета.
XX гадоў пазней". Чым
не нагода пагаварыць
пра каханне і любоў
да тэатра?

ст. 7

З дзённіка Памяці

КАМБАТ ВЫЗВАЛЯЎ ВАРШАВУ...

"К" публікуе краналь-
ныя нататкі пра ваенную
"адысею" мастака-
жывапісца, заслужанага
настаўніка БССР, заслу-
жанага дзеяча культуры
Польшчы Віктара
Вярсоцкага.

ст. 14 — 15

ШЧАМЯЛЁЎ Леанід Дзмітрыевіч

Кіраўнік дзяржавы Аляксандр Лукашэнка накіраваў спачуванне родным і бліжнім народнага мастака Беларусі Леаніда Шчамялёва — паведамляе прэс-служба Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь.

“Свой лёс ён звязваў з выяўленчым мастацтвам, аддаўшы ўсе душэўныя сілы, талент і натхненне. Творчасць майстра — неацэнны ўклад у гісторыю нацыянальнай культуры, духоўную скарбніцу Беларусі”, — гаворыцца ў спачуванні.

Прэзідэнт краіны адзначыў, што Леанід Шчамялёў выхаваў некалькі пакаленняў таленавітай моладзі і стаў прыкладам самаадданнага служэння мастацтву і сваёй краіне.

Пайшоў з жыцця Леанід Дзмітрыевіч Шчамялёў — народны мастак Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі, прэміі Саюзнай дзяржавы Беларусі і Расіі ў галіне літаратуры і мастацтва, кавалер медаля і ордэна Францыска Скарыны, выдатны майстар сучаснага беларускага жывапісу, творчасць якога аказала велізарны ўплыў на развіццё беларускага нацыянальнага мастацтва.

Леанід Шчамялёў стаіць у шэрагу тых майстроў, творы якіх займаюць значнае месца ў выяўленчым мастацтве Беларусі. За гады творчай дзейнасці мастака цікавілі і натхнялі самыя розныя тэмы, сюжэты і вобразы. Минулае і сучаснасць, родная зямля і чалавек на гэтай зямлі, героіка і несціханы боль Вялікай Айчыннай вайны, светлыя абліччы нашых духоўных папярэднікаў — знакавых асобаў беларускай і расійскай культуры, захаваных у вобразах А. Пушкіна і С. Рахманінава, У. Мулявіна і У. Караткевіча, І. Рэпіна і М. Багдановіча, Я. Купалы і Я. Коласа, Г. Свірыдава і А. Аладавай, В. Цвіркі і М. Гусоўскага ...

Леанід Шчамялёў — удзельнік Вялікай Айчыннай вайны. Ваяваў на Курскай дузе, вызваляў ад ворага Беларусь, у баі за Мазыр быў цяжка паранены. Гэтыя драматычныя падзеі паўплывалі на яго творчасць, вызначылі стыль яго характарыстыкі і сэнсавую напоўненасць яго жывапісу. Ён звяртаўся да разнастайных тэм: вайна і мірны час, вобразы роднай зямлі, гарадскі і сельскі пейзажы, партрэты і нацюрморты.

Майстар улашчываў Беларусь, ствараючы ўзнёслыя, паэтычныя вобразы роднай зямлі і яе жыхароў. Асноўныя тэмы яго палотнаў — подзвіг народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны, чалавек-працаўнік, прыгажосць родных краявідаў.

Палотны Л. Шчамялёва, пачынаючы з яго знакамітай карціны “Маё нараджэнне”, якая атрымала высокую ацэнку на Усесаюзнай выставе 1967 года ў Маскве, пазнаюцца ў любой экспазіцыі. І гэта іх “пазнавальнасць” зусім не ад знешняга прыёму, манеры. Яна — ад неардынарнага бачання свету — самай шчаслівай уласцівасці сапраўднага таленту. У яго фігуратыўных карцінах, кампазіцыйных партрэтах, эпічных і лірычных пейзажах, бліскучых нацюрмортах, — не проста адлюстраванне нейкіх фактаў і з’яў, а развагі аб перажытым.

Леанід Шчамялёў мае шмат вучняў і паслядоўнікаў. У Мінску была адкрыта Гарадская мастацкая галерэя твораў Леаніда Шчамялёва, аснову якой складалі работы, падараныя мастаком гораду. Усё гэта дазваляе захаваць яго велізарную мастацкую спадчыну для будучых пакаленняў.

**МАРКЕВІЧ А.М., ОТЧЫК Г.А., ЗІНКЕВІЧ У.Л.,
ГЕРЛАВАН Б.Ф., ГУМІЛЕЎСКИ Л.М., МІСКО І.Я.,
ТОУСЦІК У.А., ШАРАНГОВІЧ В.П.**

КУЛЬТУРА

ШТОТЫДНЁВАЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСУГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдаецца з кастрычніка 1991 года.

Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.

Рэгістрацыйнае пасведчанне № 637, выдана Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.
Галоўны рэдактар — КРЫВАНОС Аляксандр Паўлавіч; **намеснік галоўнага рэдактара** — Юры КАРПЕНКА; **адказны сакратар** — Таццяна ПАШЭНЬКА; **рэдактар аддзела:** Яўген РАПІН; **аглядальнік рэдакцыі:** Зміцер ЮРКЕВІЧ, Надзея БУНЦЭВІЧ, Надзея КУДРЭЙКА, Антон РУДАК, Ілья СВІРЫН, Юры ЧАРНЯКЕВІЧ; **спецыяльны карэспандэнт:** Пётр ВАСІЛЕЎСКИ, **мастацкі рэдактар** — Наталля ОВАД.
Сайт: www.kimpress.by, E-mail: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чацвёрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны адрас: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41.
Выдавец — Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова “КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА”.

Дырэктар — СЛАБОДЗІЧ Ірына Аляксееўна; **першы намеснік дырэктара** — КРУШЫНСКАЯ Людміла Аляксееўна.
Прыёмная: (017) 334 57 41.

220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, Чацвёрты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35.

Аўтары допісаў паведамляюць прозвішча, поўнаснае імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім і калі выдадзены пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас.

Аўтарскія рукапісы не рэцэнзуюцца і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў.
*Матэрыял на правах рэкламы.

© “Культура”, 2021. Наклад 3078. Індэксы 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамоўленасці.
Падысана ў друку 15.01.2021 у 17.30. Замова 13.

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства “Выдавецтва “Беларускі Дом друку”.”
220013, г. Мінск, праспект Незалежнасці, 79/1. ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004.

Пакінуў мастацтву запавет...

Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

На 98-м годзе жыцця 14 студзеня 2021 года пасля цяжкай хваробы памёр народны мастак Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі Леанід Дзмітрыевіч Шчамялёў.

Беларускі саюз мастакоў, сябры і калегі, уся мастакоўская супольнасць шчыра падзяляе гора, якое напаткала сям’ю мастака, і прыносіць самыя глыбокія спачуванні яго родным, сябрам і бліжнім.

Пайшоў з жыцця знакаміты беларускі творца. Патрыярх. Легенда а айчыннага мастацтва. А разам з ім — цэлая эпоха... Горка і балюча...

Леанід Шчамялёў... Чалавек унікальнага творчага лёсу, які зрабіў велізарны ўнёсак у скарбніцу нацыянальнай выяўленчай культуры. “Мае палотны — мае дзённікі” — часта паўтараў Леанід Шчамялёў. Партрэты балерыны Людмілы Бржажоўскай, мастака Вітала Цвіркі, пісьменніка Якуба Коласа... Гарадскія пейзажы Мінска, Віцебска... Малюнкі з падарожжаў па Сярэдняй Азіі, Поўначы... Сюжэты вяслелі, святаў... А якая казачная вада ў яго жывапісных рэках і азёрах!.. На адным з самых вядомых палотнаў “Нібы ў сне” ён разам з жонкай Святланай узятае на чароўным скакуне і лунае над роднай Беларуссю...

Леанід Дзмітрыевіч Шчамялёў стаіць у шэрагу

тых мастакоў, творы якіх займаюць вызначальнае месца ў выяўленчым мастацтве Беларусі. Яго творчасць называюць летапісам эпохі. Леанід Шчамялёў заўжды шчыра захапляўся краявідамі роднай Беларусі, ствараючы ўзнёслыя, паэтычныя вобразы роднай зямлі і яе жыхароў.

Яго талент быў адметны сваёй жыццядзейнай сілай: мастак быў здольны перадаць сваё ўсхваляванае адчуванне прыгажосці ад кожнага схоплення імгнення, ад сустрэчы з чалавекам, ад беларускіх даляглядаў дзівосна светлымі і яркімі фарбамі. Леанід Дзмітрыевіч пранікнёна любіў жыццё. Якія б тэмы ён не паднімаў, у кожным палатне ёсць эпічнае адчуванне прыгажосці зямлі і чалаве-

“Развітанне з Радзімай”.

Згаслі фарбы на палітры

...Напісаць развітальныя словы — гэта як у водгуллі журботных узняць келіх за памянальным сталом. Памянем жа вялікага мастака зямлі Беларускай Леаніда Дзмітрыевіча Шчамялёва...

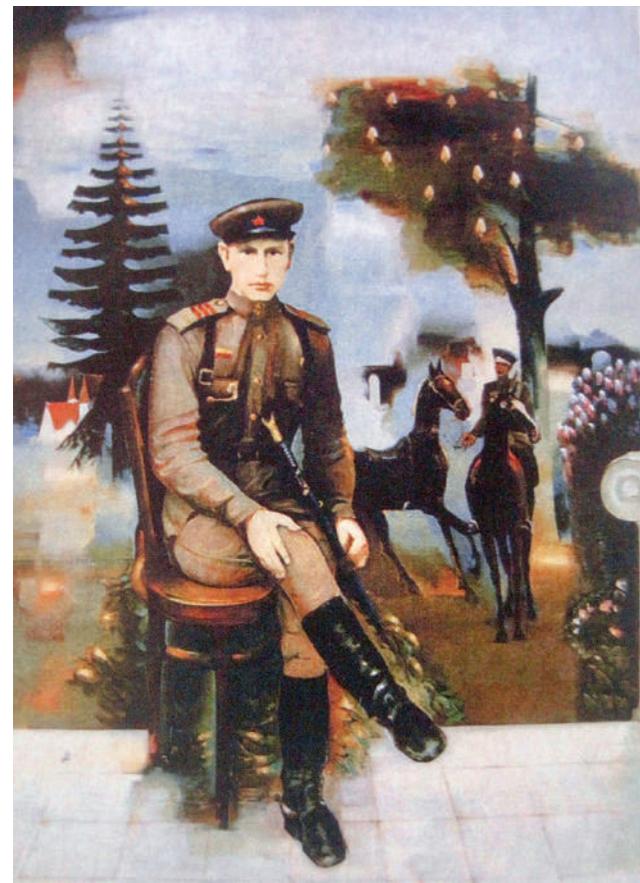
Адходзіць у нябыт эпоха росквіту айчыннага мастацтва, святлом спалучаная з яго імем. Гэта быў мастак, без перабольшання, еўрапейскага ўзроўню, сапраўдную цану якому азначаць Час. Урэшце, ён і сёння — безумоўны класік у летапісе духоўнай культуры нашага народа. Ён — цэлая эпоха: рамантычная, звонкая, непаўторная, гераічная. Гэта і ёсць самая дакладная і заслужаная формула. Бо ягонае мастацтва — супрацьстаянне той бязлітаснай жорсткасці, з якой рэчаіснасць абрынае на нас літаральна лавіны падстаў для адчаю, незадаволенасці, раздражнення. Ягонае мастацтва — гэта прамая лінія да чагосяці такога, што жыве ў кожным з нас, што дае магчымасць здзіўляцца і радавацца свету, што дазваляе нам бачыць

за матэрыяльнай абалонкай штосьці большае, чым проста спалучэнне атамаў. Гэта каталізатар, які прыводзіць у дзеянне нашы, вельмі глыбока схаваныя часам, імкненні вярнуцца да саміх сябе, да такіх, якія мы ёсць, якімі былі калісьці.

Гэтая “шчамялёўская” эпоха пачалася шмат гадоў таму яго знакамітай карцінай “Маё нараджэнне”. І той карцінай ён дапусціў усіх жадаючых у свой мастакоўскі свет, каб не застацца аднаму, каб адчуваць, што камусьці патрэбны, што без яго свет няпоўны. Менавіта тады і перакрываўліся нашы лёсы на доўгія гады.

А яшчэ яго эпохай былі іншыя шэдэўры: ад “Генерала Даватара” і “Навальніцы. 22 ліпеня 1941 года” да “Працаўнікоў муз” і “Военскага кліча”, ад цудоўнейшых пейзажных цыклаў Міншчыны і роднай Віцебшчыны да бліскучых нацюрмортаў, ад рамантычнага “Ліставея” да гранічна наватарскіх па тэмах гістарычных палотнаў, ад партрэтаў сучаснікаў і нашых выбітных продкаў да вытанчанага графікі.

Мне пашчасіла цесна сябраваць з Леанідам Дзмі-

“Першы дзень міру”. Аўтапартрэт.

трыевічам роўна 55 гадоў — тэрмін вельмі сур’ёзны для чалавечага жыцця. І я да сёння ганаруся, што першым у 1966-м паведаміў чыгачку свету, як у нашым мастакоўскім племені з’явіўся

новы пранізліва-арыгінальны талент, не падобны ні да каго іншага. На шчасце, я быў адным з нямногіх, хто ў 1960-я ў ягонай майстэрні бачыў “начало начал”: першыя вугальныя шпрыхі на

“Навальніца. 22 чэрвеня 1941 года”.

ка, магутны вобразны пошук, імкненне спазнаць свет, задумацца аб сутнасці гэтага свету.

Ён пакінуў нашаму мастацтву заповіт: трэба жыць з шырока адкрытымі вачыма, каб бачыць свет такім, які ён ёсць, і адкрываць іх яшчэ шырэй, каб убачыць свет іншым, чым ён ёсць, і яшчэ шырэй, каб убачыць свет лепшым, чым ён ёсць.

Леанід Шчамялёў шчодра дзяліўся з людзьмі сваёй усхваляванасцю і радасцю. Радасцю, выпеставанай доўгімі гадамі творчага пошуку і працы.

Леанід Дзмітрыевіч Шчамялёў нарадзіўся 5 лютага 1923 года ў Віцебску. Удзельнік Вялікай Айчыннай вайны. У баях за Беларусь быў цяжка паранены.

Скончыў Мінскае мастацкае вучылішча (1952), Беларускае дзяржаўнае тэатральна-мастацкае інстытут (1959). Вучыўся ў Віталія Цвірка.

Удзельнік мастацкіх выставак з 1958. Працаваў ва ўсіх жанрах станковага жывапісу, бліскучы малявальшчык.

Выкладаў малюнак у Мінскім мастацкім вучылішчы (1959 — 1967) і Рэспубліканскай школе-інтэрнаце музыкі і выяўленчага мастацтва (1967 — 1974).

Шмат разоў быў абраны на кіруючыя пасады Саюза

мастакоў БССР (намеснік старшыні праўлення Саюза мастакоў БССР 1977 — 1979 і сакратаром праўлення 1979-1984, старшыня Рады Беларускага саюза мастакоў 2002-2005).

Народны мастак БССР (1983). Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1982) і прэміі Саюзнай дзяржавы Беларусі і Расіі ў галіне літаратуры і мастацтва (2010). Кавалер ордэна Францыска Скарыны (2001) і многіх іншых узнагарод, у тым ліку ордэнаў “Айчыннай вайны” 1-й і 2-й ступеняў.

З 2003 года ў Мінску працуе гарадская карцінная галерэя твораў Леаніда Шчамялёва.

Карціны Леаніда Шчамялёва экспанавалі ў Канадзе, ЗША, Францыі, Італіі, Ізраілі, Фінляндыі, Германіі, Аўстрыі, Іспаніі, іх набывалі вядомыя галерэі і музеі. Творы знаходзяцца ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі, Траццякоўскай галерэі ў Маскве, ва ўсіх абласных краязнаўчых музеех Беларусі.

Ад імя Беларускага саюза мастакоў — Глеб ОТЧЫК, старшыня саюза, Наталля ШАРАНГОВІЧ, першы намеснік, Андрэй БАСАЛЫГА, намеснік старшыні

Калектыў Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь, Беларускае канфедэрацыя творчых саюзаў выказваюць шчырыя спачуванні сям’і, родным і бліжэйшым ШЧАМЯЛЁВА Леаніда Дзмітрыевіча, народнага мастака Беларусі, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Беларусі, вэтэрана Вялікай Айчыннай вайны, у сувязі з яго смерцю.

вялікага жыцця...

белым палатне, “сілуэты” будучых кампазіцый, віртуозна зробленых проста пэндзлем; нараджэнне натурных рысункаў і накідаў, выкананых фламасцерамі ў кішэнных бланках. А якое трапяткое пачуццё адчуваў я, калі разглядаў на мольбертах толькі што завершаныя палотны з водарам свежай фарбы! І гэтае пачуццё не пакідала мяне на працягу ўсіх наступных дзесяцігоддзяў нашага сяброўства. Колькі гісторый пра сябе, пра сваё жыццё ў родным даваенным Віцебску, пра “саракавыя-ракавыя” Вялікай Айчыннай, пра пехоту і цяжкае раненне пад Калінкавічамі, а пасля — пра вяртанне ў месіва франтавых дарог, якія ён праскакаў на баявым кані ў складзе кавалерыйскага палка праз Кубань і Украіну, пра свае ўзаемаасункі з часам, з мастацтвам, прыродай, сям’ёй, грамадствам Лёня нагаварыў мне за ўсе гэтыя гады — не злічыць! Пра ўсё пра тое я распавёў у сваёй кнізе з серыі ЖЗЛБ “Леонід Шчамялёў. Краскі і ритмы времени” пятнаццацігадова таму...

Ён быў жывапісцам боганатхнёным. Да яго па-

лотнаў можна звяртацца заўсёды: у любові, у радасці, у смутку — і заўсёды знаходзіць калі не адказы на пытанні, дык, ва ўсякім разе, гаючае сугучча свайму сэрцу.

Карціны майго бяспечнага сябра нават не столькі факт нацыянальнага жывапісу, хоць і гэта важна, колькі фактар, што вызначае і фарміруе своеасаблівае духоўнае свету беларусаў другой паловы XX — пачатку XXI стагоддзяў. І гэтыя жывапісныя перліны годна ўзбагачаюць шматлікія айчынныя і замежныя музеі ды галерэі.

І вось цяпер ён вырашыў пайсці. Так, усе мы смяротныя. Як гаворыцца, смяротнасць на зямным шары стопрацэнтная. Бессмяротнае толькі мастацтва, што ідзе ад чалавека да чалавека, ад пакалення да пакалення.

Жывапіс Шчамялёва належыць не толькі ўласна яго Часу, найярчэйшым прадстаўніком якога ён быў, але ўсім, хто адчуваў арганічную патрэбу ў мудрасці, шчырасці і дабрыні. Ён з тых, хто для старасці не быў народжаны, ён гэта разумее і таму пра яе ніколі не згадаў. І тут можна было

зразумець і яго: такі тэмперамент, такая творчая апантанасць, няўрымлівасць не могуць змірыцца з цуглямі ўросту, з пагрозай нямогласці і залежнасці! Адну ягоную фразу з гэтай нагоды я запісаў нават у нататнік: “Молодость хороша в более зрелом возрасте”.

Так, мой сябра пражыў вялікае жыццё — мяцежнае, яраснае, неспакойнае, але — шчаслівае. А такія людзі не паміраюць. Яны як касмічныя Леаніды асвятляюць зямлю зорным метэорным дажджом. Яны проста пераходзяць у нейкую іншую прастору, вандруюць па якіхсьці невядомых краінах і гарадах; успамінаюць нас — тых, хто на Зямлі, выпраменьваючы на яе, грэшную, невычэрпную энергію, якая — хто ведае — раптам увасобіцца ў чыесці ненапісаныя пакуль палотны або проста ў нетрывіяльныя думкі.

Так што наш высакародны і прамяністы Моцарт чароўнага Пэндзля не памёр. І дай жа Божа, каб Там яму было не горш, чым Тут...

Барыс КРЭПАК, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі

Пад знакам Крыжа Еўфрасінні

Сумная вестка пра смерць Мітрапаліта Філарэта, ганаровага Патрыяршага Экзарха ўсяе Беларусі адгукнулася болям у сэрцах многіх беларусаў. У тым ліку — і ў сэрцы заслужанага дзеяча мастацтваў Рэспублікі Беларусь, лаўрэата прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь “За духоўнае адраджэнне”, мастака-ювеліра Мікалая Кузьміча.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

Мікалай Пятровіч доўгі час ведаў Мітрапаліта Філарэта. Перш-наперш гэтае знаёмства было звязана з той важнай і адказнай працай над узнаўленнем Крыжа Еўфрасінні Полацкай, якую Мікалай Кузьміч зрабіў на пачатку 1990-х гадоў. Ідэю ўзнаўлення Крыжа Еўфрасінні ў свой час актыўна падтрымаў Мітрапаліт Філарэт.

— Маё першае ўражанне ад сустрэчы з Мітрапалітам Філарэтам запоўнілася надоўга, бо мяне сустрэў добры, спакойны, цёплы чалавек, сапраўдны хрысціянін, — кажа Мікалай Кузьміч. — Ведаю, што ён дапамагаў у жыцці многім людзям, у тым ліку, і мне, цёпла сустракаў кожнага, хто да яго звяртаўся, быў сапраўдным айцом для многіх людзей. Таму яго смерць — вялікая страта.

Як вядома, Крыж прападобнай Еўфрасінні Полацкай сёння захоўваецца ў алтары Спаса-Праабражэнскага храма Спаса-Еўфрасіннеўскага жаночага манастыра ў Полацку. А праз некалькі гадоў Мікалай Пятровіч стварыў

стаўратэку (сховішча для крыжа) і раку для мошчаў святой Еўфрасінні Полацкай. Падчас працы над гэтым творам мастак-ювелір таксама адчуваў пастаянную і добразычліваю падтрымку з боку Патрыяршага Экзарха ўсяе Беларусі.

— Мітрапаліт Філарэт неаднойчы прыязджаў у Брэст, сачыў за ўсімі этапамі работы і над Крыжам, і над ракай, — кажа Мікалай Кузьміч. — Таксама неаднойчы разам з ім мне давялося ездзіць у розныя падарожжы. Прыгадаю выпадак: калісьці мы ехалі ў Сафрыно, што ў Расіі. І недзе там, у

паездцы, на дарозе паміж двума населенымі пунктамі, Мітрапаліт Філарэт спыніўся, каб падвезці падарожніцу, якая ішла ў тым кірунку, куды ехалі і мы. Пасадзіў яе побач з сабой, распытваў пра нешта, добразычліва развітаўся. І падобных выпадкаў я магу згадаць вельмі многа.

Па словах Мікалай Кузьміча, Мітрапаліт Філарэт — гэта цэлая эпоха. І вельмі шкада, што цяпер яна ад нас незваротна сыходзіць...

Значныя юбілеі, форумы адмыслоўцаў у афлайне і ў сеціве, новыя тэхналогіі ў новых абставінах, грамадскія ініцыятывы і аб'яднанні — пра ўсё, чым запомніўся 2020 год у галіне аховы гісторыка-культурнай спадчыны.

Антон Рудак

**ПАМЯЦЬ — СПРАВА
ЎСЕНАРОДНАЯ**

У Беларусі, дзе памяць аб апошняй вайне як ніколі актуальная, мінулы год не мог не прайсці пад знакам святкавання 75-годдзя Вялікай Перамогі над нацызмам. Пералічыць усе мерапрыемствы, выданні і праекты, прысвечаныя гэтай даце, не ўяўляецца магчымым, але варта звярнуць увагу перадусім на тое, што акцэнт па ўвекавечанні памяці аб вайне ўсё часцей і паслядоўней робіцца на прыватных гісторыях сведкаў і ўдзельнікаў тых падзей.

Так, у пачатку года Нацыянальная акадэмія навук выступіла ініцыятарам Усебеларускай акцыі па стварэнні “Народнага летапісу Вялікай Айчыннай вайны”. У рамках гэтага праекта быў арганізаваны збор матэрыялаў, звязаных з тымі трагічнымі, але гераічнымі падзеямі — усім зацікаўленым было прапанавана перадаваць успаміны сведкаў, дакументы і фотаздымкі, датычныя перыяду Вялікай Айчыннай вайны, у Інстытут гісторыі НАН. Там гэтыя звесткі былі сістэматызаваныя і прааналізаваныя ў рамках адмысловай электроннай базы. У выніку з’явілася першая кніга “Народнага летапісу”, дзе прадстаўленыя сорок тэкстаў, якія распавядаюць аб шасці дзясятках удзельнікаў вайны. Збор матэрыялаў для наступных кніг серыі працягваецца, кожны ахочы можа даслаць іх на паштовы ці электронны адрасы Інстытута гісторыі.

Сярод іншых юбілеяў, якімі запомніцца мінулы год — 90-годдзе з дня нараджэння выдатнага нашага пісьменніка Уладзіміра Караткевіча, 100-годдзе Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы, а таксама 550-годдзе здабыцця цудатворнага абраза Жыровіцкай Божай Маці і 500-годдзе Свята-Успенскага Жыровіцкага манастыра. Усе гэтыя памятнае падзеі адзначыліся цэлым шэрагам урачыстых мерапрыемстваў і выхадам некалькіх грунтоўных выданняў, прымеркаваных да гэтых дат.

**ЯДНАННЕ
АДНАДУМЦАЎ**

У галіне захавання гістарычнай памяці, як і ў іншых сферах грамадскага жыцця, усё большую актуальнасць набывалі пытанні дыгіталізацыі і анлайн-камунікацыі, што было выклікана новымі эпідэміялагічнымі абставінамі. Тым не менш, як і раней, ладзіліся

**Аднаўленне фасадных роспісаў на касцёле
Божага Цела ў Нясвіжы.**

ФОТА АНТОНА РУДАКА

Не зашкодзіць падсумаваць

Пра даты, праекты, ініцыятывы, набыткі

форумы адмыслоўцаў у самых розных галінах і дысцыплінах — але, найчасцей, часткова ці цалкам у фармаце аддаленага доступу па відэасувязі.

У сакавіку ў рамках падвядзення вынікаў трохгодкай малой радзімы адбыўся першы Рэспубліканскі краязнаўчы форум Беларусі, у якім прынялі ўдзел каля дзвухсот трыццаці адмыслоўцаў, якія абмеркавалі ролю краязнаўства ў сістэме навукова-даследчай працы і вучэбна-выхаваўчым працэсе ўстановаў адукацыі, пытанні экалагічнага краязнаўства і турызму.

Тэме краязнаўства быў прысвечаны і сёмы Міжнародны кангрэс “Бібліятэка як феномен культуры”, які адбыўся ў кастрычніку на базе Нацыянальнай бібліятэкі Рэспублікі Беларусь. Асноўнымі разгледжанымі пытаннямі падчас яго зрабіліся бібліяграфічнае краязнаўства і арганізацыя краязнаўчай дзейнасці бібліятэк.

У анлайн-фармаце прайшоў у лістападзе першы пашыраны з’езд Рэспубліканскага грамадскага аб’яднання рэстаўратараў, якое аб’ядноўвае калі паўсотні адмыслоўцаў. Асабліва ўвага была нададзена патрэбе наладжвання супрацоўніцтва з профільнымі навучальнымі ўстановамі, што займаюцца падрыхтоўкай спецыялістаў, якія могуць быць занятыя ў сферы рэстаўрацыі. Удзельнікі аб’яднання звяртаюць увагу на тое, што каардынацыя дзейнасці з вышэйшымі навучальнымі ўстановамі і сумесная распрацоўка вучэбных праграм дазволіла б палепшыць сітуацыю з падрыхтоўкай кадраў і дала магчымасць аднавіць айчынную школу рэстаўрацыі і прэстыж прафесіі рэстаўратара ў вачах моладзі.

Сярод айчынных архівістаў і адмыслоўцаў у сферы генеалогіі таксама распачалася падрыхтоўка да ўзнікнення Беларускага гісторыка-гене-

алагічнага таварыства, была створаная валанджёрская група, закліканая аказаць дапамогу калектыву Нацыянальнага гістарычнага архіва ў справе стварэння паказальнікаў да асобных вопісаў НГАБ, якія слаба ўведзены ў зварот.

Заўважнай пляцоўкай для цэлага шэрагу археалагічных канферэнцый і семінараў у 2020 годзе зрабіўся аддзел археалогіі, нумізматыкі і зборі

інсітнага (наіўнага) мастацтва Віцебшчыны ды традыцыйныя вобразы і тэхналогіі вырабу гліняных народных цацак Аршанскага Падзвіння і Віцебскага Падзвіння. Усё большую актуальнасць набываюць захады па выкарыстанні патэнцыялу нематэрыяльнай спадчыны ў турыстычнай сферы.

А напрыканцы года з’явілася навіна аб прызнанні чарговага элемента беларускай нематэрыяльнай спадчыны і на суцэльным узроўні — традыцыі ляснога бортніцтва Палесся, як сумесная намінацыя Беларусі і Польшчы, былі ўхваленыя да ўнясення ў Спіс нематэрыяльнай спадчыны UNESCO, зрабіўшыся чацвёртым элементам, якім нашая краіна прадстаўлена ў гэтым дакуменце.

**Рэстаўрацыя
Гальшанскага
замка.
Фота са старонкі
інфа-цэнтра**

Нацыянальнага гістарычнага музея. Цягам года ім былі зладжаныя навуковыя семінары, прысвечаныя пытанням археалогіі паўночна-заходняга і паўднёва-ўсходняга рэгіёнаў краіны, а таксама шэраг выстаў, на якіх былі прадстаўленыя як новаадшуканыя артэфакты, так і малавядомыя знаходкі з калекцый археолагаў ранейшых пакаленняў.

**СПАДЧЫНА
НА МІЖНАРОДНАЙ
АРЭНЕ**

Працягвае расці зацікаўленасць да нематэрыяльнай культурнай спадчыны. Статус гісторыка-культурнай каштоўнасці атрымалі традыцыі выпякання грэчанскага хлеба ў Маларыцкім раёне, тэхналогіі і традыцыі выпякання хатняга хлеба ў Любанскім раёне, абрад “Розгары” з агарадка Лукомль Чашніцкага раёна, а таксама такія комплексныя элементы, як беларускія мастацкія практыкі саломаліяння, традыцыі

прайшла кансервацыя паўночна-ўсходняй сцяны і была адноўленая ўязная брама. А ў суседнім Лідскім замку, тым часам, была адкрытая новая экспазіцыя ў вежы Гедыміна, дзе паказаная гісторыя фартэцыі і ўсяго горада ад яго заснавання ў 1323 годзе і да сярэдзіны XX стагоддзя, а таксама распавядаецца аб замкавым будаўніцтве на беларускіх землях у сярэднявеччы. У Гродне ж завяршаецца першы этап рэстаўрацыі Старога замка — тут, у выніку археалагічных даследаванняў, якія праходзяць паралельна з будаўнічымі работамі, былі зробленыя цікавыя знаходкі, як і на тэрыторыі Верхняга замка ў Полацку, дзе падчас будаўніцтва новага корпуса кадэцкага вучылішча праводзіліся даследаванні рэштак княжацкага храма XII стагоддзя.

**ВЯРТАННЕ ВОБРАЗАЎ
СТАРОГА МІНСКА**

У сталіцы рэканструкцыя з мадэрнізацыяй і элементамі рэстаўрацыі была праведзена на будынку Рэспубліканскай гімназіі-каледжа пры Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, што на плошчы Свабоды, 7. Гэты будынак, збудаваны ў XVIII стагоддзі для школы каталіцкага ордэна езуітаў як двухпавярховы, у 1960-я гады быў істотна перабудаваны, тут з’явіліся яшчэ два паверхі. Сродкамі рэстаўрацыі галоўнаму фасаду будынка ўдалося вярнуць гістарычны выгляд, не закранаючы прытым пазней надбудаваных аб’ёмаў.

Працягваюцца работы па стварэнні новай экспазіцыі Музея гісторыі Мінска ў рэстаўраваным будынку па Ракаўскай вуліцы, 17, дзе да рэвалюцыі месцілася зала для яўрэйскіх вясельных і бальных вечароў. Экспазіцыя будзе прысвечаная паўсядзённаму жыццю ў савецкім Мінску, а напачатку яе адбываецца з дапамогай саміх мінчукоў — супрацоўнікі музея ў свой час звярнуліся з заклікам перадаваць для захавання і экспанавання найбольш цікавыя і адметныя прадметы савецкага побыту, і на гэтую прапанову адгукнуліся многія жыхары сталіцы.

Рэстаўрацыйныя работы і рэканструкцыі адбываліся і на шэрагу іншых аб’ектаў — так працягвалася ўзнаўленне гістарычнага вобліку будынкаў базальнага кляштара XVII стагоддзя па вуліцы Багдановіча, якія яшчэ не так даўно былі карпусамі другога гарадскога шпітэля. Распачалася рэканструкцыя будынка “Белай дачы” — колішняй сядзібы пачатку XX стагоддзя ў Курасоўшчыне, ужо сёлета тут мае з’явіцца культурна-асветны цэнтр. Адбылася і чарговая рэканструкцыя сталічнай лошчы Перамогі — тут былі адноўленыя дэталі манумента і абноўлены знешні выгляд падземнага ўзроўню помніка, дзе з’явілася гістарычная экспазіцыя, прысвечаная падзеям Вялікай Айчыннай вайны ў Беларусі.

**З УСІХ КАНЦОЎ
КРАІНЫ**

Да 75-годдзя Вялікай Перамогі месцы памяці добраўпарадкаваліся не толькі ў сталіцы. Новы мемарыял з’явіўся на тэрыторыі знішчанага разам з жыхарамі вёскі Ала Светлагорскага раёна, быў істотна абноўлены мемарыял у вёсцы Боркі Кіраўскага раёна, памяць аб трагедыі якой была ўвекавечаная ў рамоне “Карнікі” Алеся Адамовіча. Распачалася работа над стварэннем новай музейнай экспазіцыі ў пятым форце мемарыяльнага комплексу “Брэсцкая крэпасць-герой”.

Цікавыя змены адбыліся ў сувязі са святкаваннем Дня беларускага пісьменства ў Бялынічах — тут быў адкрыты новы будынак Бялыніцкага мастацкага музея імя В.К. Бялыніцкага-Бірулі. Адна з разнаклясных экспазіцыяў — баракальная фрэска “Нясенне крыжа” або “Узыходжанне на Галгофу”, якая яшчэ ў 1970-я гады была ўратаваная з разбуранага мясцовага каталіцкага кляштара кармелітаў, доўгі час захоўвалася ў музеях Магілёва, а ў нашыя дні была адрэстаўраваная мастакам са Мсціслава Юрыем і Мікалаем Маліноўскімі.

Падыходзячы да завяршэння рэстаўрацыйных работ у палацава-паркавым комплексе Валовічаў XVIII стагоддзя ў Свяцку Гродзенскага раёна, працягваецца аднаўленне неагатычнага палаца Пуслоўскіх у Косаве Івацэвіцкага раёна, палаца Булгакаў XVIII стагоддзя ў Жылічах, што ў Кіраўскім раёне, палаца Наркевічаў-Ёдкаў у вёсцы Наднёман на Уздзеншчыне. Распачалася ў 2020 годзе рэстаўрацыя капліцы-пахавальні Ажэшкаў у Закозелі Драгічынскага раёна, сядзібнага дому і капліцы Рэйтанаў у Грушаўцы на Ляхавічыне. У Ружаных Пружанскага раёна працягваюцца рэстаўрацыйныя работы ў палацы Сапегаў, распачатае аднаўленне колішняга корпуса кляштара базальнага вясна-нацатага стагоддзя. Распачалася летась таксама рэстаўрацыя фасадных роспісаў унікальнага помніка ранняга барока ў Беларусі — касцёла Божага Цела ў Нясвіжы.

Шэраг аб’ектаў гісторыка-архітэктурнай спадчыны ў розных мясцовасцях краіны атрымалі ў 2020 годзе новых гаспадароў — сярод найбольш адметных помнікаў можна згадаць палац Радзівілаў пачатку XIX стагоддзя ў Паланечцы Баранавіцкага раёна, альбо славетую слонімскаю синагогу — адзін з найвыдатнейшых узораў абарончага дойлідства яўрэйскай Беларусі сярэдзіны XVII стагоддзя. Спадзяемся, што гэтыя змены прывядуць да лепшага і будучы спрыяць далейшай актывізацыі захадаў па захаванні і аднаўленні гістарычных будынкаў.

Нам застаецца толькі нагадаць, што ўсе гэтыя падзеі ды ініцыятывы знайшлі адлюстраванне на старонках газеты “Культура” ў 2020 годзе.

Паміж Беніцай і Смалянамі,

або Чаму б не пракласці маршрут для турыстаў?

Частка I

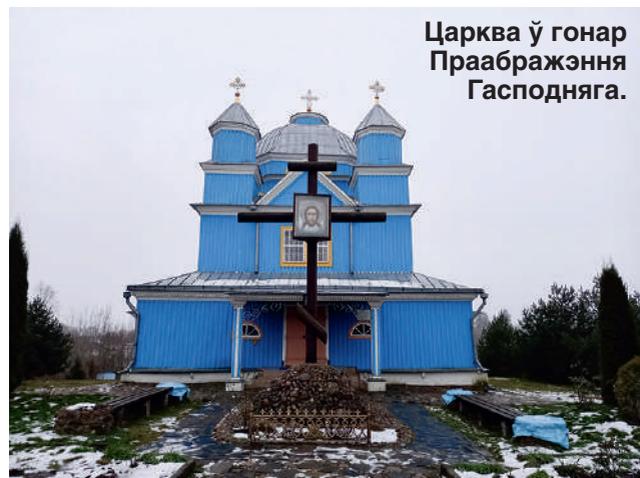
Збіраючы матэрыялы для гістарычнага серыяла, прысвечанага радавонным і сямейным таямніцам славуэта грамадскага дзеяча, паэта-рамантыка, геолога Тамаша Зана, я пачаў ствараць спіс “занаўскіх мясцін”. Траплялі ў яго мястэчкі і вёскі, фальваркі і маёнткі, якія ўдавалася знайсці ў публікацыях або дакументах. З цягам часу спіс пераўтварыўся ў праўдзівы “Шлях Тамаша Зана”, які ломанай лініяй прайшоў ад заходняй мяжы Беларусі да ўсходніх рубяжоў. Паміж старажытнымі беларускімі мястэчкамі Беніцай і Смалянамі было, як ў бурштынавых пацэрках, нанізана больш за паўтара дзясяткі тапонімаў, сярод якіх, як цэнтральны кулончык, пачэснае месца займаў Мінск. Так нарадзілася ідэя ў вольны час прайсціся гэтым шляхам, распрацаваць новы турыстычны маршрут, і запар агледзець усё тое, што належыць нашай “культурнай спадчыне”. Бо, відавочна, што далёка не ўсё, што нам магло сустрэцца на гэтым шляху, магло мець шыльду “гісторыка-культурная каштоўнасць”. У той дзень, калі ў “К” выйшла першая частка публікацыі “Таямніцаў...” (№ 51, 19 снежня) мы пабывалі ў Смалянах. Вынікамі гэтай вандроўкі і распачынаем “Шлях Тамаша Зана”.

Зміцер ЮРКЕВІЧ

Беларускімі сцезкамі па занаўскіх мясцінах

Выбар быў невыпадковым. На 21 снежня прыпадала 224-гадзіна нараджэння Тамаша Зана і нам хацелася ўшанаваць яго памяць, запаліўшы знічку на яго магіль. Як вядома, менавіта ў Смалянах, на старых каталіцкіх могілках Тамаш Зан знайшоў апошні спачын. Памёр “вечны вандроўнік” на руках сям’і і сяброў пасля няўдалага лекавання. Здарылася тое 7 ліпеня 1855 года ў маёнтку Зана Кахачыне. Першым з беларускіх даследчыкаў, хто яшчэ ў пачатку 1990-х заняў-

чуць энергетыку мясцовасці, напатоліць позірк краявідамі, каб “перанесціся” ў XIX стагоддзе, калі нашы продкі перасоўваліся пешшу ці конем, большую частку часу мы ішлі бязлюднымі палявымі і ляснымі дарогамі. Але, нават заходзячы ў вёскі, мы не бачылі людзей. Хаты, якія хаваліся ў тумане, сустракалі нас праваленымі стрэхамі і насцярожанай цішыняй. Як жа хацелася хоць на гадзінку перанесціся ў Занавы часы, калі вясной на гэтых палатках (цяпер заснежаных) гучна спявалі сотні галасоў. Думалася і аб тым, што, магчыма, дзеля таго, каб зняць

Царква ў гонар Праабражэння Гасподняга.

ся пошукамі котлішча Занаў, быў пісьменнік Кастусь Цвірка, аўтар некалькіх біяграфічных нарысаў пра Тамаша Зана. Менавіта ён выказаў думку, што “зніклі без следу Кахачын” (так пісаў у сваіх лістах сам Зан), гэта сённяшня вёска Какоўчын, на поўначы ад Смалянаў. Праз некалькі гадоў пацвердзіў здагадкі спадара Цвіркі аршанскі краязнаўца Віктар Лютынскі. У праграме нашай вандроўкі менавіта гэты маэнтак значыўся пад нумарам “1”.

ДОЎГАЯ ДАРОГА ДА... КАХАЧЫНА

Праехаўшы на цягніку (маршрут Орша — Лепель) каля гадзіны, разам з паляўнічымі і іх сумным і сонным сабакам, мы выгрузіліся з цёплага вагона на прыпынку “Смаляны”. Хоць ён і мае такую назву, але да мястэчка з такой самай назвай ад станцыі каля пяці кіламетраў. Мы ж пайшлі ў іншы бок. Каб ад-

мастацкі фільм пра “вёску ў вёсцы”, хутка прыйдзеца будаваць нейкія “пацёмкінскія” дэкарацыі. Усё, што стагоддзямі было неад’емнай часткай пейзажу, знікае. Вельмі імкліва знікае.

Як знікла з твару зямлі тая сядзібка Занаў у Кахачыне. Яшчэ сто гадоў таму, да кастрычніцкіх падзей 1917 года, ў маёнтку жылі Заны і іх сваякі. Але ў наш час там толькі купіна палявых дрэў. Тое самае і на месцы фальварачка Шыркаўшчына, які належаў да маёнтка Кахачын. Месціўся ён за некалькі сот метраў ад сядзібы на поўдзень. Непадалёк ад вясковых могілак.

Гісторыя, якім чынам “пілігрым” Тамаш Зан стаў землеўласнікам, даволі простая. Пасля вяртання ў Беларусь і шлюб з Брыгідай Святарэцкай, Заны некалькі гадоў пражылі ў маёнтку Аборак, блізу Маладзечна. Але тэрмін трохгадовай арэнды выйшаў і тут, на даляглядзе з’явіўся добры чарадзей. Быў ім ураджэнец

“Пераправа”.

Украіны Адольф Дабравольскі, былы сакратар князя Адама Чартарыскага, паходзя інтэлектуальнага жыцця ў Нясвіжы. Ён і дапамог Тамашу Зану, саступіўшы яму “за адзін злоты” маёнтчак Кахачын, з умовай, што Зан напіша сваю біяграфію. Былі і іншыя ўмовы, пра якія са скрухай пісаў у сваіх лістах Зан. Дарэчы, зусім побач ад Кахачына ў тых часах была ваколіца Дабравольшчына, якая даўно ўжо не існуе. З дакументаў, якімі падзяліўся са мной генеалаг Вітальд Ханецкі, вынікае, што сам маёнтчак не быў вялікі. Да 1914 года адбыўся падзел, таму належаў Стафану і Юліі, дзеціям Кліяменты Зана, і Сульжынскім. Альгер жа, брат Стафана, валоў даў фальваркам Бараўцы.

Павярхоўны агляд заснежаных краявідаў паказаў: ніякіх памятных камянеў ці турыстычных паказальнікаў, якія сведчаць, што тут жыў наш вялікі суайчыннік, у гэтай мясцовасці няма. Падзеда, што ніколі і не было. Можна, з увагі на тое, што ў наступным годзе мы адзначым 225-ю гадавіну нараджэння Тамаша Зана, такія знакі з’явіцца? Думаю, аб гэтым варта было б загадзя парупіцца і краязнаўцам, і ўладам Аршанскага раёна і Віцебскай вобласці. З гэтымі аптымістычнымі думкамі мы развіталіся з Кахачынам-Какоўчына.

ПРЫПЫНАК У АДРОЎЦЫ

Прамуочы на Смаляны проста праз палі, спатыкаючыся аб заледзянелыя пачат-

кі кукурузы, мы абмяркоўвалі, якім чынам у наступным годзе можна было б адзначыць не толькі гадавіну Тамаша Зана, але і 225-ю гадавіну нараджэння Яна Чачота, другога героя філамацкага гуртка. Акурат у гэты момант мы выйшлі да чыгуначнай станцыі Адроўка (накірунак Орша — Лепель), якая можа быць добрым арыенцірам для турыстаў. Бо з яе можна пачынаць вандроўку і ў Какоўчына, і ў Смаляны. А каб неяк ажывіць “халодны” бетонны прыпынак, на ім можна было б замацаваць інфармацыйны шчыт са звесткамі пра Тамаша Зана і яго прысутнасць на Аршанчыне. Хочацца верыць, што кіраўніцтва Беларускай чыгункі з ахвотай падтрымала б такую ідэю.

“ЛЯТУЧЫ ГАЛАНДЗЕЦ” СА СМАЛЯНАЎ

Пераваліўшы праз чыгунку, мы ізноў выйшлі на поле. Нездзе наперадзе нас чакалі Смаляны. Вандроўнікам пашанцавала, і рэшту шляху мы праехалі на папугцы. Трэба было спяшацца, бо ў Смаляны мы выбраліся ці не ў самы кароткі дзень года. Кіроўца высадзіў нас на скрыжаванні, на ўскрайку мястэчка, і паехаў па сваіх пільных справах.

Вось тут на нас з густога туману, нібы карабель-прызрак і выплыў “Белы ковель”, замак Сангушкаў. Аслупянеўшыя постаці “чужакоў” выклікалі цікавасць мясцовых жыхароў, якія гатовы былі не толькі паглумачыць, як пра-

Замак “Белы Ковель”.

йсці да таго ці іншага гістарычнага аб’екта, але і суправядзіць і нават дадаць тое-сёе з багатага запasu ведаў. У другі раз мы так бы і зрабілі, але першы візіт трэба пачынаць “сам на сам” з месцам. Падзякаваўшы за зычлівасць, мы рушылі “шукаць броду” праз замкавы роў.

З ранейшых публікацый і турыстычных нататак мы ўжо ведалі, што ён амаль неадольны. Пра гэту хранічную хваробу замкавай часткі маршруту згадваюць ледзь не ўсе турысты. А тое, што яна праўдэ даўня, яшчэ ў 2013 годзе пісаў журналіст “К” Ілля Свірын (№ 18, 2013 год). Месціцы ж нас супакоілі, сказаўшы, што замест спаражнага моста, па якім “акі посуху” мы лёгка прайдем на той бераг. Тут яшчэ раз хочацца сказаць словы падзякі жыхарам Смалянаў. Бо без іх кансультацыі, дзе шукаць тую пераправу, мы б маглі гадзінамі блукаць вакол замка. Праўда, убачыўшы напалову затопленыя бігучай вадой, не вельмі ахайна зробленыя “масткі”, на “фарсаж” мы, не маючы высокіх гумовых ботаў, шчыра кажучы, не наважыліся.

Чаму б, нарэшце, мясцовым уладам не разарваць такую нязручную традыцыю ды не зрабіць годны масток? А можа і два? Адзін ад мястэчка, на месцы згаданага, а другі ад шашы, на супраць везы? За прыклад можна ўзяць масткі праз водныя перашкоды ў Пружанскім парку ці ў Станькава.

ЦАРКВА З ДВАЙНЫМ ДНОМ

Смаляны надвычай багаты на помнікі старасвецчыны. Адным з іх з’яўляецца драўляная царква ў гонар Праабражэння Гасподняга, за савецкім часам папрацаваўшая ў якасці вінзавода. У даведніку “Праваслаўныя храмы Беларусі” (2007) сцвярджаецца, што гэты помнік народнага дойлідства ў стылі барока быў пабудаваны ў другой палове XVIII стагоддзя. Але аб унікальнасці храма даведнік сціпла прамаўчаў. Слова Ілле Свіры-

ну: “Унікальны ён з некалькіх прычын. Па-першае, з нейкай і дасюль таямнічай матывацыяй, замест аднаго храма нашы продкі збудавалі “два ў адным”: другая царква размешчана пад першай, на падземным ярусе. А па-другое — выявы ўсіх дванаццаці апосталаў на купале згаданы ў Дзяржэспісе асобным радком. Падобных помнікаў народнага сакральнага жыцця на Беларусі больш няма.”

Шлях ад замка да царквы прамы, як страла. На жаль, на падворку нікога не было, на браме вісеў надзейны замак, таму глянуць на згаданыя вышэй унікальныя асаблівасці храма не ўдалося. Прыемна здзівіў інфармацыйны стэнд з планама мястэчка і гістарычнай даведкай, які быў усталяваны са знешняга боку агароджы. Таму цікавым няма неабходнасці шукаць не самых лёгкіх шляхоў да ведаў. Дарэчы, інфармацыйны стэнд усталяваны і на замку, праўда, прачытаць пра замак, як мы ўжо ведаем, змога толькі аматар экстрэмальнага турызму.

Другі праваслаўны храм размешчаны ў некалькіх сотнях метраў ад гэтага. Царква ў імя святога Алексія Маскоўскага была пабудавана адразу пасля задушэння вызвольнага паўстання 1863 года. Падобныя царквы ў псеўдарускім стылі ў вялікай колькасці з’явіліся ў гэты перыяд па ўсёй тэрыторыі Беларусі і атрымалі нефармальную назву “мураўёўкі”, ад прозвішча віленскага генерал-губернатара Міхаіла Мураўёва. Сваёй жорсткасцю ў справах з паўстанцамі ён цалкам заслужыў народную мянушку “Вешальнік”.

Матэрыял, з якога будавалася царква, быў узяты з замка Сангушкаў. З гэтай мэтай Сямёнавы, уласнікі Смалянаў, наладзілі мэтанакіраванае руйнаванне замка. Пірамідалыя каплічка-пахавальня Сямёнавых, якая прытулілася побач з царквой, як і храм паціху прыходзіць у поўны заняпад. Падаецца, тут таксама не зашкодзілі хаця б інфармацыйныя стэнды.

Працяг —
у наступных нумарах “К”.

К

На мінулым тыдні доўгі ды не надта шчаслівы лёс слонімскай сінагогі зрабіў нечаканы віраж. Знакаміты помнік спадчыны XVII стагоддзя выкупіла на аўкцыёне прыватная асоба. Як неўзабаве стала вядома, гэты не круты бізнесмен, а дзіцячая пісьменніца Ілона Рыўз (“в миру” — Ілона Караваева). Варта адзначыць, што канкурэнтаў у яе не было, а зусім нядаўна аднаўленне сінагогі палічыў задачай “не па зубах” Брытанскі фонд яўрэйскай спадчыны — арганізацыя, пэўна, не самая бедная. Літаральна колькі месяцаў таму падобная сітуацыя здарылася і з палацам Горватаў у Нароўлі. Пісьменнік, які мае такое самае прозвішча, стаў уладаром гэтага вельмі праблемнага сёння помніка спадчыны. Іншых прэтэндэнтаў на яго таксама не знайшлося. Як ставіцца да такіх піруэтаў лёсу? Як да творчых дзівацтваў? Або як да рэальнай магчымасці змяніць гэты лёс да лепшага?

Палац Горватаў у Нароўлі.

Ілья СВІРЫН

ШКОДНАСЦЬ РАМАНТЫКІ

Пэўныя сумневы ў дадзеным выпадку зусім не беспадстаўныя. Многія памятаюць, скажам, як прадпрымальнік з “магнацкім” прозвішчам узяў у карыстанне замак, якім гэтыя магнаты колісь валодалі. Зразумела, цэзка кіраваўся самымі лепшымі намерамі. Але пакінуў ён гэты помнік у значна горшым стане, чым было да ўлазінаў.

Яшчэ гадоў дзесяць таму не надта абазнаных ў тэме калегі-журналісты наперабой заклікалі суграмадзян купляць сядзібы, палацы, а пры аказіі нават замкі, каб адчуць сябе князямі ды графамі. Пагатоў, цэны на такую нерухомасць зазвычай даступныя. Людзі практычныя на гэта вяліся не надта, разумеючы, што за мізэрным коштам ды славай — процьма клопату, бадай непераадольнага для простага смяротнага. Іншая справа — рамантыкі або дзівакі.

Так ці іначай, але дзясяткі безгаспадарчых сядзібаў ды палацаў перайшлі ў прыватныя рукі. На жаль, у большасці выпадках гэта ніяк не паўплывала на іх лёс: як стаялі яны закінутымі, так разбураюцца і пасюль. А мясцовыя жыхары не раз мне казалі, быццам новага “паночка” яны нават у вочы не бачылі, бо ніколі ён туды не прыязджаў.

Пытанне, навошта набывалі, застаецца адкрытым. Няўжо ў прыступе рамантычных пачуццяў?

НАГОДА НАВЕДАЦА Ў СЛОНІМ

Сінагогу ў Слоніме мне ўпершыню давялося пабачыць гадоў трыццаць таму. Памятаю свае дзіцячыя ўражанні: дзіўная, нібы тагасветная барочная пабудова, што ўзвышаецца па-над тлума правінцыйнага рынку. З таго часу бадай нічога не змянілася. Хіба не так даўно дах аднавілі стараннямі ўсё таго ж яўрэйскага фонду.

Між тым, сінагога — адна з самых старадаўніх і каштоўных у Беларусі. Трохі старэйшая за яе хіба толькі быхаўская. Але ў Слоніме затое няблага ашалелі інтэр’еры — біма, ляпніна ды нават роспісы. Да ўсяго, месціца яна ў самым цэнтры горада. Таму і не выпадае здзіўляцца, што яе не абмінае бадай ніводная тургрупа.

Здавалася б, ідэя зрабіць там музей, якая не раз агучвалася на даволі высокім узроўні, выглядала больш чым мэтазгоднай. Хочацца верыць, рана ці позна гэтым справа і скончыцца.

Сюжэт для кнігі — але не толькі...

Летуценні пісьменнікаў і будаўнічы нюанс

Сінагога ў Слоніме: выгляд звонку і ўнутры.

Спадарыня Ілона прызнаецца, што пра аварыйны стан набытай ёй маёмасці даведлася ўжо пасля аўкцыёну. Ды і наогул — у Слоніме ёй бываць дасюль не даводзілася. А сінагогай яна была ачараваная... праз фота ды расповеды мамы. Інтэнцыя, якая абумовіла ейны крок, толькі адна — паспрыяць захаванню і аднаўленню цудоўнага помніка. У перспектыве (натуральна, аддаленай) пісьменніца бачыць там культурны цэнтр.

Зразумела, у сацсетках гэтыя абставіны не маглі не выклікаць скепсіс. Адзін калега нават пажартаваў: ці не пераблыгала часам пакупніца сінагогу з сінабонам — вядомай кандытарскай прыправай? Ды, лічу, кпіны тут яўна заўчасныя. Балазе, ёсць нячалава цудоўных прыкладаў, калі чалавек прыходзіў у сферу аховы спадчыны з нейкіх зусім “несумжных” галін — ды занурваўся з галавой. Прыкладам, Ганна Булда, якая “кінула ўсё” і скіравала ўвесь свой імпэт на аднаўленне сядзібы ў Шчорсах — дасягнуўшы ўжо на гэтай глебе адчувальных поспехаў. Прычынай быў дзіўны сон, які яна аднойчы сачыла...

Так што рознае ў жыцці бывае. Пажадайма лепш спадарыні

Ілоне ўдачы. А яшчэ — рупліваасці ды паслядоўнасці.

ГАЛОЎНАЕ — ДАХ

На старых здымках палац у Нароўлі ўражае папраўдзе арыстакратычнай раскошай, знаёмай многім з нас хіба па замежных стужках. Свой шык ён губляў паступова: спачатку рэвалюцыя, потым вайна, урэшце Чарнобыль...

Між тым, яшчэ на пачатку 90-х узнікла ідэя аднавіць палац у былой велічы (калі не поўнасцю, дык хаця б часткова) ды размясціць там прэзентабельны грамадска-культурны цэнтр, дзе знайшлося б месца і для выставачных ды канцэртных залаў, і для Дома рамёстваў, і для кавярні з бльярдам... Зразумела, такая “цукерачка” мелася б сапраўдным падарункам для пацяраплага горада, які ў момант стаў “неперспектыўным”, стварыла б яму добры імідж у вачах гасцей ды турыстаў. І, да ўсяго, мела б сімвалічнае значэнне — як сведчанне таго, што радзіцыя тут не перамагла.

Архітэктары зрабілі абмеры ды пачалі працу над праектам. Але на гэтым тады ўсё і скончылася. У 90-я было не да такіх амбітных пачынаў.

Вярнуліся да задумы ўжо гадоў праз дзесяць. Ізноў зашабурашлі ватманы над кульманамі... Але да канца праектнай дакументацыя не была завершаная. Працэс запавольваўся — па зразумелай фінансавай прычыне.

І вось тады да палаца стаў прыглядацца летуценны мінскі маладзён — цэзка па прозвішчы (ці мо нават і які далёкі сваяк) колішніх уласнікаў. “Я ўпершыню ўбачыў нараўлянскі палац, калі мне было дваццаць тры. Мы з ім пазнаёмліся познім вечарам, пад чорна-сінім нараўлянскім небам. Я ўбачыў яго, аслупянеў і адразу палюбіў” — напіша Андрэй Горват. На той момант ён яшчэ не “самаізаляўваўся” ў роднай вёсцы Прудок і, адпаведна, не паспеў стаць знакамітасцю.

Але маладзёну тады палац не аддалі. Маўляў, самім патрэбны. Пагатоў, неўзабаве сядзібны комплекс патрапіў у Дзяржпраграму развіцця Прыпяцкага Палесся на 2010 — 2015 гады. Мары пра яго новае жыццё, здавалася, васьмь увасобяцца. Ды, на жаль, рэсурсаў ізноў не хапіла.

Што ж, бывае... Не ўсе добрыя намеры спраўна выконваюцца ў патрэбны час. Але тут варта адзначыць самае прыкрае. Пакуль валкол палаца будаваліся амбітныя

планы, ён паступова руйнаваўся. І калі ў 1986 годзе гэта быў яшчэ даволі ладны будынак у цалкам “працоўным” стане (да Чарнобыльскай аварыі там знаходзілася школа), дык цяпер — вартая жалю руіна без даху.

Ці можна было неяк запавольць той працэс руйнавання? Ёсць падзэрэнні, што так — рэгулярна праводзячы элементарныя захавы па кансервацыі (герметызацыя даху, лійнёўка, аконныя праёмы...) ды забяспечыўшы ахову ад ласых на дармовыя будматэрыялы людзей і проста вандалаў. Спецыялісты Міністэрства культуры не стамляюцца намаўляць уласнікаў рабіць гэтыя датычныя тых аб’ектаў, чый лёс на нейкі час завіснуў у няпэўнасці.

Урэшце, мары пра цэнтр было вырашана забыць назаўсёды, і палац выставілі на аўкцыён — прычым спярша за даволі прыстойны кошт. Пакупнік не знайшоўся. Потым стартаваў цана няўхільна падала, але выніку гэта не прыносіла.

Чым бы яно ўсё скончылася і калі — немаведама. Але ж тут Сеціва абляцела сенсацыйная навіна. Модны пісьменнік Андрэй Горват разам з двума хаўруснікамі ўзяў ды набыў палац. Балазе, цана ўжо стала зусім даступнай — трохі болей за 50 тысяч рублёў.

Спраўды, добры сюжэт для кнігі — але не толькі. Новы ўласнік “запрагаў” нядоўга. Ён без прамааруджвання перабраўся на ПМЖ у Нароўлю, аб’явіў збор сродкаў на рэстаўрацыйныя працы ды склікаў талаку. Першыя валанцёры адгукнуліся вокамгенна — прычым, што немалаважна, сярод іх былі і архітэктары.

Звычайна ў такіх выпадках новыя ўласнікі цешаць публіку шыкоўнымі планами ў стылі “тут будзе горад-сад”. Уласна, планами ўсё гэта і застаецца. Аднак пісьменнік і яго сябры аказаліся людзьмі куды больш прыземленымі. “Першае, што трэба зрабіць, — гэта частковую кансервацыю і анты-аварыйныя работы. Іншымі словамі, накрыць дом дахам. Так мы выйграем час”, — абвясціў Горват. І дадаў: нават калі ў нас нічога болей не атрымаецца (спойлер: усё атрымаецца), нашыя дзеянні вельмі дапамогуць палацу дажыць да лепшых часоў.

Без сумневу, гэта вельмі мудры і ўзважаны падыход, варты ўсеагульнага пераймання.

Нягледзячы на зіму, першыя сціплыя работы па прыборцы тэрыторыі ўжо пачаліся. Усе свае справы ды звязаныя з імі эмоцыі пісьменнік старанна дакументуе ў сацсетках. Трэба меркаваць, гэта назапашваецца матэрыял да новага бестселера. Але самае галоўнае, каб фінал у яго быў шчаслівы — не шэкспіраўскі.

Чым скончацца гэтыя захапляльныя сюжэты з удзелам літаратараў? Новымі расчараваннямі — або захапляльнымі прыкладамі, здатнымі натхніць многіх іншых рупліўцаў? На што здатныя летуценныя пісьменнікі ў такой складанай справе, як ахова спадчыны?

Адказ на гэтае пытанне залежыць найперш ад іх саміх. Але таксама і ад грамадскай і муніцыпальнай падтрымкі, ад неабякавай пазіцыі спецыялістаў у сферы аховы спадчыны, здатных падкацаць, паправіць, дапамагчы ўхіліцца ад памылак.

“Рамэа...” у Музычным 50 гадоў пазней

Заўтра Беларускі дзяржаўны акадэмічны музычны тэатр вялікім святочным канцэртам адзначае сваё паўстагоддзе — акурат дзень у дзень свайго афіцыйнага адкрыцця, што прыпала на 17 студзеня 1971 года. А яшчэ адным падарункам, што тэатр зрабіў глядачам і самому сабе да юбілею, можна лічыць нядаўнюю прэм’еру расійскага мюзікла “Рамэа vs. Джульета. XX гадоў пазней”. Чым не нагода пагаварыць пра каханне, любоў да тэатра і мюзікла — і праверку часам?

Надзея БУНЦЭВІЧ /
Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

ПРА ШТО СПЯВАЎ “... ЖАЎРАНАК”

Насамрэч багатая гісторыя айчыннага тэатра музикамедыі пачалася куды раней. Бо ў студзені 1971-га прайшоў першы спектакль, а створаны тэатр быў, вядома, напярэдадні — у 1970-м. Але трупам, дзе ставіліся аперэты, існавала і дагэтуль, хіба пад іншымі назвамі: Бабруйскі музыка-драматычны тэатр, Магілёўскі абласны тэатр музыкальнай камедыі. Нават гераічная музыкальная камедыя “Пяе Жаўранак” Юрыя Семянякі, з дня прэм’еры якой цяперашні тэатр афіцыйна пачынае адлік, была напісана і пастаўлена ў 1968-м. Абраныя ж на ролю “першаадкрывальніка”, бо тут і беларускае аўтарства, і партызанская тэма, твор і яго пастаноўка атрымалі другую, больш дасканалую рэдакцыю.

Так што рэбрэндывг для гэтага тэатра — справа звычайная. У выніку некалькіх “пераўвасабленняў” з былога тэатра музикамедыі ўзрос цяперашні Музычны, у рэпертуары якога — усе магчымыя і немагчымыя жанры. Гэта разнастайныя канцэртныя праграмы, класічныя аперэты, музикамедыі і проста музычныя спектаклі — не толькі для дзяцей, але і для дарослых. А таксама мюзіклы, оперы, балеты, нават драматычныя спектаклі, аздобленыя музыкай і жывымі спевамі. Уся гэтая размаітая жанравая палітра і будзе адлюстравана ў заўтрашнім гала-канцэрте, што змесціць лепшыя нумары са спектакляў розных гадоў.

Зразумела, спрэсавыць паўстагоддзя ў адну вечарыну не проста цяжка — немагчыма. Але тэатр імкнецца захаваць сваё мінулае, і гэта бачна нават па анонсе юбілейнага канцэрта, змешчаным на сайце. Перайшоўшы па спасылцы на спектакль Ю.Семянякі, можна ўбачыць не толькі поўную інфармацыю пра тую гістарычную пастаноўку, але і ўвесь зрэд рэцэнзій і журналісцкіх паведамленняў, змешчаных у тагачаснай прэсе, прычым не толькі сталічнай. Гэты бібліяграфічны спіс — інтэрактыўны: усе матэрыялы даступны ў інтэрнэце. І тое, што тэатр некалькі гадоў таму зрабіў такую неацэнную “базу дадзеных”, прычым менавіта ўсяго перыяду свайго існавання, і

рупліва працягвае яе папайняць, дае магчымасць не толькі даследчыкам і спецыялістам, але і самому шырокаму колу наведвальнікаў спрычыніцца да ранейшых пастановак. І адначасова паразважаць пра змены ў галіне беларускай музыкальна-тэатральнай крытыкі.

Рэцэнзіі на таго “... Жаўранка” былі даволі “зубастымі”: адзначаць “прыкрыя дробязі” спектакля, як сказана ў адным з матэрыялаў, не перашкаджала ні тэма Вялікай Айчыннай, ні факт адкрыцця гэтай пастаноўкай новага тэатра. Прычым недахопы фіксаваліся не толькі спецыялізаванымі выданнямі, але і, да прыкладу, “Гомельскай праўдай”: тэатр ездзіў на гастролі ў абласны цэнтр. Прычым усе заўвагі — добра аргументаваныя, а не прынцыпальныя: “штосьці мне не спадабалася”. Чым не майстар-клас для некаторых цяперашніх аўтараў, што любяць пераказваць сюжэт — і гэтым абмяжоўваюцца?

Ды ўсё ж юбілей — гэта не толькі гісторыя, але і сучаснасць. Менавіта апошнія пастаноўкі — паказальнік таго, што было дасягнута за гэты час. І ці не марнымі былі пераадоленні ўсіх складанасцяў. Дарэчы, нядаўняя прэм’ера “Рамэа vs. Джульета. XX гадоў пазней” — акурат пра гэта.

ПРА ШТО ПЯЕ ШЭКСПІР

Мюзікл пра выжывушых і пасталелых закаханых прапанаваў нашаму тэатру заслужаны артыст Расіі Аркадзь Укупнік — той самы, які ў адным са сваіх хітоў шмат гадоў запар пагражаў “з’есці перад ЗАГСам свой пашпарт” (што зусім не перашкодзіла яму тройчы ўзяць шлюб). Выхадзец з Украіны, больш вядомы па сваіх песнях і кінамузыцы, свайго “Рамэа...”, першую спробу пярэ ў жанры мюзікла, ён паставіў спярша ў Маскоўскім тэатры аперэты — у чэрвені 2019-га. Але ў нас — зусім не перанос таго спектакля (яго фрагменты можна знайсці ў інтэрнэце), а цалкам новае ўвасабленне, з іншай пастаноўчай камандай. І вельмі ўдалае!

“Рамэа...” выкананы па ўсіх законах жанру, пачынаючы з музыкі. Гэта не “падробка”, што ўяўляе з сябе звыклы драмспектакль, аздоблены песнямі, а менавіта мюзікл. У ім мінімум размоўных дыялогаў, ды тая часцей ідуць на фоне музыкі. Шмат разгорнутых ансамблевых, харавых сцэн, якія рухаюць дзеянне. Некалькі пазнавальных лейтматываў, скразное правядзенне якіх цэментуе музыкальную драматургію. Што ж, Укупнік спазнаў заканамернасці жанру на ўзроўнях не толькі кампазітарскай тэорыі, але і ўласнай выканальніцкай практыкі: у маскоўскай пастаноўцы “Чыкага” ён іграў ролю Эймаса Харта — мужа галоўнай гераіні.

Укупнік — знаўца джаза, адзін з арганізатараў World Jazz Festival у Рызе. Але ў мюзікле пра гэта сведчаць хіба асобныя элементы. Стылістыка тут — звычайная поп-музыка з адценнем рэтра, прычым як мінімум 20-гадовай даўніны, як і пазначана ў назве спектакля (па-

Сцэны з мюзікла “Рамэа vs. Джульета. XX гадоў пазней”.

гадзіцеся, рымскія лічбы XX адразу асацыююцца з XX стагоддзем, а не з сучаснасцю). У той жа эстраднай стылістыцы вырашана малітва Джульеты, хіба званы дададзены для антуражу. Мелодыі не вызначаюцца арыгінальнасцю, усе яны пабудаваны на самых, бадай, распаўсюджаных клішэ, што вядуць свой адлік з часоў рамантызму, набываючы значэнне сімвалаў: “поўзлыя” храматызмы — нагнятанне драматызму, танга — адмоўныя персанажы, узыходзячая “ўзлётная” інтанацыя, як у знакамітай Застольнай з “Травяты” Вердзі, — каханне. Праз такую другаснасць, уласціваю эстрадзе, дасягаецца імгненная запамінальнасць і “счытванне” гэтых “штрых-кодаў”. Я ж кажу, усё па правілах! У адрозненне, да прыкладу, ад нашага Уладзіміра Кандрусевіча, які сваёй “фішкай” вызначыў полістылістыку.

Многім беларускім музыка-тэатральным творам (у тым ліку, згаданаму “... Жаўранку”) бракавала добрага лібрэта. У “Рамэа...”, дзе за гэта адказваў знакаміты Карэн Кавалеран, праблем няма. Закручаны, шмат у чым непрадказальны сюжэт. Кідкія вершы з простымі, ды запамінальнымі рыфмамі: “Мы каманда, / Наше дело — контрабанда”, “Безотказно, почти без звука / Жалит в сердце ревность-гадюка”. Постмадэрнісцкі ўхл, што падтрыманы пастаноўчым рашэннем: спасылкі на шэкспіраўскія “Атэла”,

“Гамлета” (у тэксце арыя), “Дуэнья” Шэрыдана (Ларэнца і астатніх манахі з самагаюна), “Кармэн” Бізе (Рамэа і яго сябры — кантрабандысты, імя ракавой прыгажуні — Кармэла, чырвоная кветка ў яе як сімвал спакушэння), “Пунсовыя ветразі” Грына (Віялета на карабліку, хача і з белымі палотнішчамі).

Пастаноўку вызначаюць добрыя темпарты, максімум руху. Імгненную змену месца дзеяння забяспечваюць відэапраекцыі Яўгена Станкевіча, шматфункцыянальныя лясвіцы-масты, што сталі фірменным знакам мастака Андрэя Меранкова. Сцэнічныя збудаванні таксама “танчаць”. Падобна самалётным трапам, раз’язджаюць, круцяцца разам з артыстамі на іх. Праз такія своеасаблівыя “фуэтэ” металаканструкцый вырашаюцца многія сцэны, уключаючы сутычку на рапірах.

Рамэа і Джульета маюць балетных двойнікоў — прыём не новы. Але тут ён успрымаецца разначаккай за кошт адметнай, “смачнай” пластыкі — папраўдзе сучаснай, з эстрадным адценнем. Такі акцэнт на харэаграфіі — вынік таго, што рэжысёрам выступіў балетмайстар, лаўрэат міжнародных конкурсаў Ілья Усцьянцаў (Расія). Ён галоўная знаходка прэм’еры!

Відовішчнасці надаюць стыльныя, прыгожыя сцэнічныя строі Валянціны Праўдзінай, што ба-

лансуюць між эпохай Адраджэння і сучаснасцю.

Дырыжор Юрый Галяс вядзе спектакль вельмі спакойна і ўпэўнена. Артысты пачуваюць сябе так, бы гэта не першыя-другія, а па меншай меры соты паказ: усё добра адрэпетавана, за кожным штрыхом — жывое жыццё, а не вучнёўская стараннасць. Калі і ёсць дзе некаторыя хібы, яны будуць хутка пераадолены, бо артыстам відавочна падабаецца ўдзельнічаць у гэтай пастаноўцы.

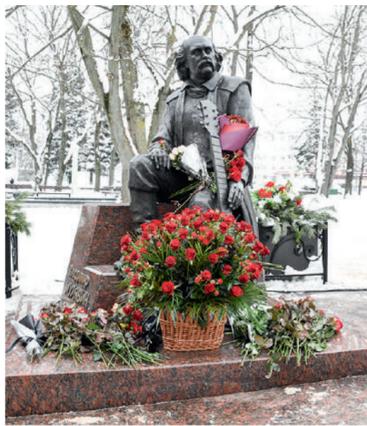
Спектакль вымусіў творчую моладзь працаваць на роўных з прызнанымі салістамі. Бо ў шэкспіраўскіх герояў выраслі дзеці, якія імкнуцца паўтарыць — і не паўтарыць лёс бацькоў. Джульету, якой цяпер 34 гады, спявалі заслужаная артыстка Беларусі Маргарыта Александровіч ці, у іншым складзе, Наталія Дзяменцьева (яна, дарэчы, чаргу гэтую лірычную пакутніцу з яе антаганісткай Кармэлай, што змагаецца за ўвагу Рамэа). Дачку Віялету, якой 19, — Наталія Чабёлка, што паспела пабываць у дзіцячых казках Папялушкай, Царэўнай, і Лона Капусцінскай, якая па заканчэнні Акадэміі мастацтваў пачала працаваць у мімансе тэатра. Але ў прызначэнні на ролю галоўным быў не ўзрост артыста, а яго магчымасці. Таму глядачы не здагадваліся, што Парыс (выпускнік Універсітэта культуры і мастацтваў Андрэй Асімовіч) аказаўся на шэсць гадоў малодшы за свайго сцэнічнага сына Франчэску (Дзмітрый Маціеўскі, які 14 гадоў спяваў у хоры тэатра).

Імпазантнымі паўсталі абодва Рамэа (Сяргей Спруць, Арцём Хамічонок). У характарнай партыі яго сябра Джаванні, акрамя добра спрактыкаванага на такіх ролях Сяргея Жарава, нечакана выйшаў Сяргей Спруць, які больш спецыялізаваўся на лірыка-драматычных вобразах. Антон Заянчкоўскі паўстаў высакародным закаханым Дохам, Кацярына Дзегцярова — запальнай Фяліцыяй, карміліцай Віялеты, якая таксама знаходзіць сваё каханне.

Вакальныя партыі мюзікла шмат у чым скіраваны на эстраднае выканальніцтва, так званыя “акцёрскія спевы”, асабліва па дыяпазоне, нязвычайным для оперных салістаў. Гэта спрыяла артыстам з “некансерваторскай” адукацыяй. А вось тым, у каго за плячыма добрая акадэмічная падрыхтоўка, давялося пераадольваць складанасці, звязаныя з нязручнасцю рэгістраў. Але ў выніку прорва між “бацькамі і дзецьмі”, “опернікамі і эстраднікамі” стала неаўважнай.

А самым загадкавым персанажам застаўся... Шэкспір. Ён нават пазначаны ў праграмцы няўцяжна: Чалавек у чорным (што адразу асацыюецца з гісторыяй стварэння моцартаўскага Рэквіема). З дапіскай: магчыма, сэр Уільям Шэкспір. Яўген Ермакоў малое свайго героя найперш апавядальнікам. А ў Віктара Цыркуновіча той больш нагадвае кардынала Рышэлье, які робіць добра прадуманыя ходы, нечаканыя для супернікаў: гэткае шахматная гульня “супраць усіх”. Пры такім раскладзе шчаслівы фінал успрымаецца проігрышам таямнічага незнаёмца, умеўла прыпаднесеным ім як дасягненне мэты. Дык што ж задумваў насамрэч Шэкспір? Прыходзіць і расшыфруйце.

12 студзеня адбылася цырымонія ўскладання вяноку да помніка народнаму артысту СССР Уладзіміру Мулявіну ў Мінску.

Паводле Telegram-канала Мінкульт Беларусі, падчас мерапрыемства міністр культуры Беларусі Анатолій Маркевіч адзначыў, што Уладзімір Мулявін стаў сапраўдным творцам, бо стварыў брэнд культуры Беларусі, уні-

Ён жывіць як тварыў і спяваў — натхнёна, пранікнёна

кальны дзяржаўны ансамбль “Песняры”, вядомасць якога выйшла далёка за межы роднай краіны.

“Дзякуючы “Песнярам” пра наш край даведаўся ўвесь свет. Для беларусаў творы ансамбля сталі народнымі песнямі, якія дазваляюць палізіяць радасць і падтрымліваць настрой у хвіліны смутку. Уладзімір Георгіевіч навучыў нас ганарыцца тым, што мы, беларусы, народ, які мае тысячгадоваю гісторыю і найвялікшую спадчыну, — падкрэсліў міністр. — У дзень 80-годдзя з дня нараджэння музыканта мы ў чарговы раз аддаём даніну павагі і ўдзячнасці знакамітаму сыну беларускай зямлі. Наўрад ці яго бацькі думалі, што вельмі таленавіты хлопчык у будучыні пакладзе пачатак новай эры ў культурах Беларусі і Расіі. Наразіўшыся ў далёкім Свядлоўску, у 1963 годзе, ён апынуўся ў Мінску і звязав жыццёвы шлях менавіта з нашай цудоўнай беларускай зямлёй”.

“Ён жывіць як тварыў і спяваў — натхнёна, пранікнёна, не хаваючы уражанні і пачуццяў. Сёння, у дзень нараджэння Мулявіна, ля помніка ў Беларусі і Расіі будуць ускладненыя кветкі як сімвал і даніна павагі легендарнаму чалавеку. Я хачу ўсіх заклікаць шанаваньне памяць пра вялікага песняра беларускага народа”, — сказаў на заканчэнне Анатолій Маркевіч.

Ускладненне кветак да помніка прайшло на бульвары Мулявіна. У цырымоніі прынялі ўдзел сваякі і сябры артыста, старшы саветнік пасольства Расіі ў Беларусі Ігар Гірэнка, калектывы Белдзяржфілармоніі і Беларускага дзяржаўнага ансамбля “Песняры”.

Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Беларуская чыгунка выпусціла календар на 2021 год. Ды не абы-які, а інтэраактыўны. І скіраваны акурат у сферу культуры — “Чыгунка ў творах жывапісу”.

Надзея БУНЦЭВІЧ

Календарамі сёння нікога не здзівіш. Іх выпуск звычайна яскрава адлюстроўвае дзве рэчы: наліўнасць (ці, адпаведна, аслупнасць) густы і грашчэй. Улічваючы цяперашнія складанасці, многія творчы-вытворчыя арганізацыі і ўстановы на гэты раз адмовіліся ад былой раскошы. А тут — усё наадварот: маляў, гаворым “чыгунка” — маем на ўвазе мастацтва. Калі такое было?

Насамрэч, было. І не аднойчы. Да прыкладу, у дні “Славянскага базару ў Віцебску”. Да гэтага буйнога міжнароднага фестывалю ўжо некалькі гадоў запар спраўна ўводзіцца дадатковыя хуткія цягнікі са сталіцы. Прымеркаваныя па часе да канцэртаў у амфітэатры, ідуць без прамежкавых прыпынкаў. І шчодро “аснайчаны” як разнастайнай фестывальнай інфармацыяй, так і святочным настроем, што ствараеца, у тым ліку, музычай. Дарчы, цяперашні календар таксама багаты не толькі на “малюнкi”, але і на інфармацыю пра кожны з іх. Да таго ж, творы жывапісу можна разгля-

У Тэатры-студыі кінаакцёра паводле “Мышалоўку” паводле аднайменнай п’есы Агаты Крысці. Бяспройгрышыны варыянт, асабліва для зімовых святаў! А тым больш, для провадаў Года Мышы.

Надзея БУНЦЭВІЧ / Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Дарогі ў маленькі прыватны гатэль замяло, і яго пастаяльны шукаючы забойцу, што знаходзіцца між імі. Закмнёная прастора, адкуль немагчыма збегчы, — пастка і для ахвяраў, і для самога злачынцы. Класіка дэтэктыўнага жанру! Невыпадкова п’еса, народжаная з невялікага радыёспектакля таго ж аўтара, атрымала шалёную папулярнасць і па колькасці перакладаў і ўвабленні ўнесена ў кнігу рэкордаў Гінеса. Упершыню пастаўлена ў Лондане ў 1952 годзе, яна больш як 60 гадоў ідзе там у той жа сцэнічнай версіі, стаўшы не толькі візітоўкай тэатра, але і слаўтасцю ўсяго горада. Хтосьці ўздыхне: маляў, англічане ўвогуле гэткія традыцыяналісты, што змяняць нічога не хочуць. Але для параўнання дастаткова згадаць купалаўскую “Паўлінку”, класічная пастаноўка якой пазначана ажно 1944-м. Дый сама “Мышалоўка” пабудавана так, што рэжысура ў ёй павінна заставацца “незаўважнай”: тут на першым плане — распушчанае загалдавае гісторыі, дзе практычна ўсе героі становяцца падазраванымі, забяспечваючы глядачу неабходную “гімнастыку для мозга”.

Аблачыны дыму з пералівамі

Чыгунка як рухавік мастацтва

даць пад музыку — таксама, між іншым, тэматычна звязаную з чыгункай, гудкамі цягніка, паскарэннем і запаволеннем руху, рытмічным грукатам колаў.

На ўсе 12 месяцаў падабраны карціны з выявамі цягнікоў, адпаведнае парам года. Тут ёсць і заходнееўрапейская класіка, і беларуская, і руская. Творы нашых землякоў Паўла Гаўрыленкі, Мая Данцыга, Васіля Сурмава — у атачэнні палатнаў на Ван Гога, Клода Манэ, Левітана, Кустодыева. Беларускі жывапіс — побач і на роўных з сусветным. Стылістыка — рэалізм, рамантызм, імпрэсіянізм, урбанізм, нават элементы існага мастацтва. І ў кожнага з твораў — свой погляд на чыгуначную тэму, бо тут і ўласна цягнікі, і станцыі, масты, жалезныя масты, а таксама філасофскае асэнсаванне шляху, руху, успаміны пра дзяцінства, аблачыны дыму з неверагоднай колькасцю адценняў-пераліваў.

Карціны азначаны, як у музеі: аўтар, назва, год стварэння. А фонам для кожнай становіцца... яна сама: не занятая рэпрадукцый частка календарнай старонкі ўтрымлівае “размытыя”, бы ахунтыя знакі, якія прадстаўляюць тэму, афрагменты ўсё той жа выявы

ва ўдала знойдзенай манахромнай палітры. Штараз — іншая, але вытворная ад колеравага вырашэння карціны. Для вокладкі зроблены майстэрскі калаж, што яднае некалькі карцін у адну, а лічбы 2021 ператварае ў мудрагелістыя звільны дарог. Шкада толькі, што аўтары-складальнікі не пазначаны.

Усе старонкі — з QR-кодамі. Наводзіш туды экран смартфона — пераходзіш па спасылцы і атрымліваеш дадатковую інфармацыю пра мастака, карціну, гісторыю яе стварэння і месца захавання. А яшчэ там змешчаны спасылкі на музычныя п’есы, што па сваім эмацыйным напугу-наенні добра стасуюцца з выявай і таксама ўтвараюць “партрэт чыгункі” з розных ракурсаў і ў розных тэхніках пісьма. Акрамя знакамітых мініяцюраў кітлату “Пасіфік 231” Артура Анатэра ці Полькі “Цягнік задавальнення” Ёгана Штрауса-малодшага, кампазіцыі Дзюка Элінгтана, Чарльза Айтза, Уладзіміра Дзешавава, ёсць і музыка, невядомая аічынным слухачам і нават знаўцам. Гармонія між аўдыё і відэа стварае адчуванне, што ты не проста ў музеі, а на адкрыці выхаталтычнай выставы, аэблэнай музычным суправаджэннем. Ці на канцэрце з відэакантэнтам.

га музея? Гэта сапраўды так, але падобнае “суседства” мае куды больш далёкія гістарычныя карані. Больш за тое, у свой час менавіта чыгунка (дакладней, само яе з’яўленне і далейшыя развіццё) рэзка змяніла геаграфічную мапу культуры і мастацтва Беларусі. У XVIII стагоддзі своеасаблівымі “культурнымі цэнтрамі” стана-віліся прыватныя маінткі маг-

Скажаце, справа ў тым, што дзень нараджэння нашай чыгункі прыпадае амаль на навагоднія святы — 27 снежня? А Упраўленне Беларускай чыгункі знаходзіцца літаральна насупраць Нацыянальнага мастацка-настаў, што змяшчаліся ва ўлонні прыроды, у цяперашніх “малых гарадах” накітавалі таго ж Нясвіжу. Але ўжо з другой паловы XIX-га такімі асяродкамі мастацтва ўсё больш актыўна становяцца гарады прамысловыя, звязаныя дарогамі, дзе пракладзена чыгунка. 27 снежня 1862 года адкрыўся ўчастак паблізу Гродна, што належаў да Санкт-Пецярбургска-Варшаўскай чыгункі. Праз некалькі гадоў адзін за адным становяцца чыгуначнымі такія гарады, як Віцебск, Брэст, Мінск, Гомель. Далаюцца не толькі старадаўні Пінск, але і куды больш маладыя Баранавічы.

Дэтэктыў у тэатральнай пастцы

Менавіта такім паўстаў спектакль мастацкага кіраўніка тэатра, народнага артыста Беларусі Аляксандра Яфрэмава. Сцэнаграфія Ігара Хруцкага вырашана ў традыцыйна літаральна гіперрэалізму. Мы бачым цалкам рэальную гасціўню — пярэдні пакой сямейнага гатэля, абсталяванага ў старым маінтку. Няхітрая мэбля, дзверы, вокны, лесвічка ў гасціўню нумары — усё, “як у кіно”. Сцэнічныя строі Ніны Гурло, ігра акцёраў — таксама.

Пастаноўка разлічана на некалькі складаў, кожны з артыстаў уносіць свае дэталі. Таму на гэты спектакль можна хадзіць па некалькі разоў запар. Урэшце рэшт, у тэатры ж нас цікавіць не толькі і, мабыць, не столькі) разваж-ка, але і ўласна мастацкія рэчы, пачынаючы з акцёрскай ігры. Не менш

Сцэны са спектакля “Мышалоўка”.

прыцягальна глядзець спектакль і, у тым ліку, нават дэтэктыў, калі ведаеш усе далейшыя павароты сюжэтнай лініі і можаш на канцэнтравацца на іх, а пільна сачыць за тымі незаўважнымі дробязямі, што з самага пачатку выдаюць вінаватых. Відавочна, што я патрапіла не на лепшы паказ — так зва-

Затое ісці за музыкой Леаніда Шырына было адно задавальненне. Ён выкарыстаў вядомую мелодыю “Трох спялых мышанятаў”, што згадваецца ў п’есе (менавіта так, дарчы, пісьменніца спачатку назвала свой радыёсцэнарыі). Праз вар’іраванне надаў гэтай дзіцячай песенцы, прызначанай у Англіі за народную, розны характар. І вымусіў задумацца пра паходжанне

ня парасткі песні існуюць у Жаскена Дэпрэ — прадстаўніка старадаўняй нідэрландскай поліфаніі мяжы XV — XVI стагоддзяў, які абпіраўся на французскі фальклор. Як бы тое ні было, а музыка адгрывае значную ролю ў драматычнай пастцы. Тут, безумоўна, адгравала сваю ролю наліўнасць “пачатковага капіталу” ў выглядзе мошнага творчага досведу бацькі. Было ад чаго адштурхоўвацца. Вектар быў вызначаны зыходна, але дарогу ўсё ж трэба было працагтываць сваю. Людміла абрала ў якасці формы самарэалізацыі так званая “наіўнае мастацтва”. Пішу “так званая”, бо чалавек, які мае за плячыма мастацкую школу, прафесійную адукацыю, можа заставацца наіўным у побытавых праблемах і стасунках з іншымі людзьмі, але не ў справе, якой сумленна навучаўся. Наіўнасць дылетанта і “наіўнасць” прафесіянала — рэчы розныя. Сваімі творамі Людміла Шчамілява дэманструе здольнасць гаварыць з людзьмі пра тое, што іх хвалюе, што складае іх звыклія штодзённыя клопаты. Прычым, гаворыць яна на мове, зразумелай людзям простым, у пытаннях элітарнай эстэтыкі не надта дасведчаным. Як кажучы ў народзе, будзь прасцей, і да цябе паігнучыцца людзі. Спаварыня Людміла малое штодзённае жыццё. Праўда, сёння, калі да грамадскіх спраў далучылася мноства людзей, што раней былі засяроджаны выключна на ўласным побыце, пэўныя карэктывы адбыліся і ў творчасці мастацкі. Сваё бачанне яна нікому не навязвае, але ўласную аўдыторыю — сваіх глядачоў, што ўважліва і заікаўлена ўглядаюцца ў яе творы, мае. Вялікая справа знайсці агульную мову з грамадой і быць з людзьмі на адной эмацыйнай хвалі...

На адной мове, на адной хвалі...

Апошні тыдзень снежня і першую палову студзеня ў сталічнай галерэі “Мастацтва”, што на праспекце Незалежнасці, праходзіла выстава жывапісных твораў Людмілы Шчамілявай. Але на вялікі жаль, калі вяртаешся нумар, прыйшла сумная навіна: памёр Леанід Шчаміляў, бацька мастацкі. З гэтай нагоды наш тэкст набывае нечаканы сэнс — даніна памяці і сведчанне вялікай павагі да ўсяго таго добрага, што зрабіў у жыцці і мастацтва Леанід Дзмітрыевіч...

Пётра ВАСІЛЕЎСКІ / Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

“Падарожжа дылетанта”.

Ёсць меркаванне, што прырода, добра папрадаваўшы над людзьмі геніяльнымі ці надвычай таленавітымі, потым апачывае ў іхніх напачках. Можна не ведаць і таго, але ў дачыненні сям’і нашага класіка, народнага мастака Беларусі Леаніда Шчамілява гэта правіла (калі тое насамерч правіла) не спрацоўвае. І спецыяльна па мастацкім тэатры Маргарыта Леанідаўна, і яе сястра жывапісец Людміла Леанідаўна ў творчым сэнсе — асобны самастактывы і паспяхова. Ідуць сваім шляхам і жывуць сваім розумам. Дарчы, і ўнучкі Леаніда Дзмітрыевіча падтрымліваюць гонар знакамітай фаміліі.

Пра спадарыню Людмілу, для якой мінулы год быў юбілейным, я скажу, што як творца яна шчаслівая, бо лічце ў малодсці знайшла сваю тэму і ўласныя сваёй вобразны лад. Такое ўражанне, што знайшла адразу, не марнуючы час на хістанні, плён якіх не відлавочы і якія ў большай ці меншай ступені прысутнічаюць шмат у якіх мастакоўскіх біяграфіях. Тут, безумоўна, адгравала сваю ролю наліўнасць “пачатковага капіталу” ў выглядзе мошнага творчага досведу бацькі. Было ад чаго адштурхоўвацца. Вектар быў вызначаны зыходна, але дарогу ўсё ж трэба было працагтываць сваю. Людміла абрала ў якасці формы самарэалізацыі так званая “наіўнае мастацтва”. Пішу “так званая”, бо чалавек, які мае за плячыма мастацкую школу, прафесійную адукацыю, можа заставацца наіўным у побытавых праблемах і стасунках з іншымі людзьмі, але не ў справе, якой сумленна навучаўся. Наіўнасць дылетанта і “наіўнасць” прафесіянала — рэчы розныя. Сваімі творамі Людміла Шчамілява дэманструе здольнасць гаварыць з людзьмі пра тое, што іх хвалюе, што складае іх звыклія штодзённыя клопаты. Прычым, гаворыць яна на мове, зразумелай людзям простым, у пытаннях элітарнай эстэтыкі не надта дасведчаным. Як кажучы ў народзе, будзь прасцей, і да цябе паігнучыцца людзі. Спаварыня Людміла малое штодзённае жыццё. Праўда, сёння, калі да грамадскіх спраў далучылася мноства людзей, што раней былі засяроджаны выключна на ўласным побыце, пэўныя карэктывы адбыліся і ў творчасці мастацкі. Сваё бачанне яна нікому не навязвае, але ўласную аўдыторыю — сваіх глядачоў, што ўважліва і заікаўлена ўглядаюцца ў яе творы, мае. Вялікая справа знайсці агульную мову з грамадой і быць з людзьмі на адной эмацыйнай хвалі...

“Вірус”.

Пра гэта нам піша вядучы метадыст Гродзенскага раённага культурна-інфармацыйнага цэнтра Наталля Рамановіч. Мауляў, прабелы тыя былі калісьці з даследаваннем вясельнай абраднасці рэгіёна. Цяпер фестываль фальклору “Вяртанне да вытокаў” перарос у аднайменны тыдзень фальклору, які і стаў доказам “вясельнай” дасведчанасці. А ёсць яшчэ святы млынароў і лялькі... Пра разнастайнасць і глыбіню мерапрыемстваў спадарыня Наталля піша пастаянна. У тым ліку і пра перспектывы на гэты год. А яны наступныя: уключыць усе брэндавыя акцыі ў праект “Аграфэст”, які мяркуюцца рэалізоўваць у маштабе вёсак і аграгарадкаў Гродзенскага раёна. На гэта працуюць і школы фалькларыстаў, батлейкі ды тэатр народнай песні Тарэсы Адамовіч. На мой погляд, рэстаўрацыя мясцовай традыцыі робіцца тут сістэмна і з вялікай любоўю да Беларусі.

Яўген РАГІН

Замест прабелаў спрэс прарывы

Іўвогуле, Наталля Рамановіч — вельмі таленавіты чалавек. Гэта яна назвала разьбяра з Адэльска Мар’яна Скрамблевіча незвычайным чалавекам, які чуе дрэва. Толькі таленавіты так любіць таленавітых. Будзем спадзявацца, што спадарыня Рамановіч і надалей стане ўпрыгожваць нашу газету сваімі змястоўнымі публікацыямі.

Новы год — новыя спадзяванні. Але і рэха мінулых святаў яшчэ з намі, а снегапады толькі дадаюць светлай урачыстасці і пераконваюць, што жыццё — яно для шчасця. Музычная праграма “Калядныя сустрэчы” прайшла ў Дзятлаве. Не засталіся ў баку і вясковыя ўстановы культуры. Паактыўнічалі тут супрацоўнікі Данілавіцкага, Наваляньнянскага і Раклевіцкага Дамоў культуры. Пра гэта распавяла загадчык аддзела метадычнай работы Дзятлаўскага раённага Цэнтра культуры і народнай творчасці Марына Лукіянец.

“Той самы” казачны дзіцячы настрой злавіла пад Новы год і не хоча адпускаяць загадчык Навагрудскай бібліятэкі сямейнага чытання Ларыса Касцюк.

Цудоўна разумею, пра што яна. Новы год — гэта заўжды казка. І абавязкова — са шчаслівым канцом. Менавіта такія па змесце кніжкі і прапаноўвае ўстанова. А праект называецца “У новы год — з новым выданнем!” Нагадаю, што Навагрудак — горад кніжны: вулічныя хаткі для букросінгу тут не пустуюць і пастаянна абнаўляюць свой кніжны запас. А цэнтральная раённая бібліятэка не стамляецца здзіўляць. У першыя дні 2021-га тут адкрылася, да прыкладу, рэтра-фотагальерыя. Для яе адведзены асобны пакой, для імгненнай фотаздымкі закуплена апаратура. Набылі бібліятэкары і рэтра-адзенне (пэўныя строі прынеслі чытачы). Каштуе фотаздымак 2 рублі 50 капеек. Справа ідзе да таго, пераконваюць супрацоўнікі ўстановы, што неўзабаве ад ахвотных не будзе маг-

дзіна Ірына Хілюціч. Ёлка аздоблена кнігамі, асобныя з іх гарантуюць чытачам атрымманне прызоў.

Згадваюць нядаўнія навагоднія падзеі і работнікі культуры Свіслацкага раёна. Да слова, пры мясцовай дзіцячай бібліятэцы дзейнічае лялечны тэатр “Кніжынка”. Вось ён і ствараў чытачам казачны настрой, які кожны пранясе праз увесь год.

Працягваем гаворку пра кнігі. Гісторык культуры (так ён сам сябе называе) Аляксей Шалахоўскі піша пра выданне “У бляску і це-

умоўна, пра Зубра-волату, ахоўніка нацыі — мудрага, кемлівага, справядлівага і добрага. Не я першы сказаў, што народ наш — высокаінтэлектуальны. Разпораз пацвярджаюць гэта на справе работнікі культуры Дзяржынска. Днямі тут адбыўся фінал пятага Чэмпіянату па інтэлектуальных гульнях сярод устаноў і арганізацый Дзяржынскага раёна. Пераможцамі сталі школьнікі Дзяржынска і Фаніпалы.

Дзяржынскі гарадскі Дом культуры справамі дробязнымі не займаецца.

знешнім светам. Акцыя называецца “Чытанне як дапамога”. Супрацоўніцтва будзе працягнута і ў бягучым годзе”.

Кіраўнік народнага лялечнага тэатра “Батлейка” аддзела рамёстваў і традыцыйнай культуры Лідскага раённага Цэнтра культуры і народнай творчасці Ірына Вашкевіч сцвярджае: “Лідская “Батлейка” — лепшая на Гродзеншчыне! Спектакль “Казіная хатка” ў анлайн-фармаце перамог у абласным дыстанцыйным конкурсе народных тэатральных калектываў”.

чыны — лепшыя ў свеце. З цудоўных дзяўчат, натуральна, атрымліваюцца цудоўныя бабулі. 1 студзеня старэйшай каравайніцы Слонімшчыны Марыі Пятліцкай споўнілася 90 гадоў. З гэтай шчаслівай нагоды шануюную кабету павіншавалі кіраўнік народнага аматарскага аб’яднання “Чараўніцы-каравайніцы” Алена Лазута і метадыст Дар’я Кірыенка. Марыя Іванаўна, якая калісьці была актыўнай удзельніцай названага аб’яднання, жыве ў вёсцы Прырэчча, якраз там, дзе і ўзнікла традыцыя выпечкі караваяў. Менавіта ў хаце Пятліцкай і гатаваліся лепшыя ў аб’яднанні караваі. Так што печка гаспадыні — мемарыяльная і адпаведнай шылды заслугоўвае. Традыцыя ў 2016 годзе нададзены статус элемента нацыянальнай нематэрыяльнай культурнай спадчыны нашай краіны. Марыя Пятліцкая і сёння — галоўная дарадца для маладзейшых сябровак. Няхай так і будзе!

Не забывае нас малодшы навуковы супрацоўнік Ганцавіцкага раённага Дома рамёстваў Наталля Білімава. Гэтым разам яна напісала: “Наш РДР імкнецца далучаць да традыцыйных рамёстваў не толькі жыхароў раёна, але і гасцей. 5 — 6 студзеня ў нас прайшоў майстар-клас па мастацкім роспісе тканіны для наведвальнікаў горада. Вяла яго майстар народных промыслаў Вольга Івановіч. Так што ахвотныя самі змаглі зрабіць для сябе сувенір”. Ганцавічы, я па вас сумую!

Ваўкавыскі раённы Цэнтр культуры рэалізуе арт-праект “Агра-City_Новы год” сумесна з сельскімі выканаўчымі камітэтамі ды кіраўнікамі сельскагаспадарчых прадпрыемстваў раёна. Менавіта гэтымі патроенымі сіламі і былі наладжаны навагоднія святкаванні ў мясцовых вёсках ды аграгарадках.

А цяпер — слова спецыялісту аддзела па надзвычайных сітуацыях Савецкага раёна сталіцы Таццяне Бычанок. Яна нагадвае, што 19 студзеня — Дзень выратавальніка. У Мінску служба арганізавана ў 1853 годзе, калі была створана першая пажарная каманда. Безумоўна, сёння фарміраванні МНС па сваіх функцыях шматкроць пераўзыходзяць тыя сціплыя сілы, якія існавалі ў пазамінулым стагоддзі. І яшчэ. Паколькі зіма ўвайшла ў сілу, неабходна быць асцярожным не толькі падчас галалёдзіцы, але і на лёдзе. Варта памятаць, што ў сярэднім па Беларусі штодня правальваюцца пад лёд два чалавекі. І гэта толькі тыя выпадкі, якія рэгіструюцца.

Беражыце сябе, шануюныя, і пішыце пра цікавае, нестандартнае ды непаўторнае!

Сустрэнемся праз тыдзень.

1

2

3

На здымках:

- 1 У Навагрудскай бібліятэцы сямейнага чытання ствараюць атмосферу прадчування цуда.
- 2 Мюзікл “Навагодняе шчасце” на сцэне Дзяржынскага ГДК.
- 3 Майстар-клас ад Вольгі Івановіч у Ганцавіцкім раённым Доме рамёстваў.

Нядаўна на яго сцэне прайшоў мюзікл “Навагодняе шчасце”. І рабілі яго не заезджыя зоркі, а самыя што ні на ёсць мясцовыя, яскравыя і непаўторныя: увесь творча-тэхнічны персанал установы. Тут толькі так, а не інакш. Сам правараў!

Летась плённа супрацоўнічалі Лідская раённая бібліятэка імя Янкі Купалы і сацыяльна-рэабілітацыйны цэнтр “Лідскі клубны дом”. Бібліятэкар Кацярына Сандакова піша: “Бібліятэкі раёна збіраюць для цэнтра духоўную і мастацкую літаратуру. А таксама — выданні пра здаровы лад жыцця, на псіхалогіі. Усё гэта дапамагае забяспечыць сацыяльна-псіхалагічную падтрымку хворых, спрыяе наладжванню стасункаў са

чымасці адбіцца. Словам, гісторыя старажытнага горада ажывае. Працягвайце здзіўляць, шануюныя навагрудскія бібліятэкары!

У вёсцы Вавёрка Лідскага раёна прайшоў абрад “Тры каралі”. У шыкоўнай містэрыі, пра змест якой мы неаднаразова пісалі, бралі ўдзел Лідскі раённы Цэнтр культуры і народнай творчасці і Ваверскі Дом культуры.

10 студзеня ўдзельнікі аматарскага аб’яднання “Фантазёры” аддзела культуры і вольнага часу вёскі Гродзі Ашмянскага раённага Цэнтра культуры разам з ксяндзом касцёла Маці Божай мястэчка Гудагай прайшліся з вясельнай калядой па Гудагаі. Ніводнай хаты не абмінулі. А вось колькі кілбас сабралі, не паведалі.

Пра Ёлку ўдачы напісала бібліятэкар цэнтральнай гарадской бібліятэкі Жо-

ні салдацкіх крыжоў”, якое пабачыла свет у выдавецтве “Медысон”. Аўтар — краязнаўца з Лепеля Валерыя Тухта. Ён працуе настаўнікам гісторыі Слабадскай сярэдняй школы і кіруе краязнаўчым гуртком “Нашчадкі”, даследуе помнікі археалогіі і падзеі Першай і Другой сусветных войнаў на тэрыторыі роднага Лепельскага раёна. А кніга, распавядае аўтар, — “...пра жыццёвы шлях лепельчанина Дамініка Канопку (1886 — 1975), удзельнікі Першай сусветнай вайны, поўнага Георгіеўскага кавалера. Юзе гаворка і пра іншых лепельчан, уганараваных Георгіеўскімі крыжамі розных ступеняў. Кніга мае багата фотаілюстрацый”. Эх, такіх бы незаспакоеных краязнаўцаў — ды ў кожны браён!

Гэты год мае сімвал Быка-мацака. У беларускай інтэрпрэтацыі гаворка, без-

Летась ў нас праходзіў агляд-конкурс запісаў звестак аб народных музыках і майстрах Пастаўшчыны. У выніку нашы культработнікі сабралі 170 тэкставых фіксацый пра творцаў раёна. Вельмі вынікова працавалі Дунілавіцкі, Парыжскі, Курапольскі сельскія дамы культуры. Падрыхтаваны каталог-даведнік “Народныя інструменты і майстры — музыканты Пастаўшчыны”. І гэта толькі адзін творчы праект.

ІНАВАЦЫЙНЫ СМАК

На семінары па фальклоры, падрыхтаваным цэнтрам культуры і народнай творчасці мы падсумавалі вынікі беларуска-польскага праекта “Кулінарны шлях” — “Смакі Беларусі: інавацыйныя турыстычныя прадукты як спосаб усебаковага развіцця сельскага прадпрыемства”, распачатага пазалетась сумесна з Лынтупскім культурным цэнтрам “Культыватар”. У рамках гэтага міжнароднага праекта ў 2020 годзе быў праведзены агляд фальклорна-этнаграфічных матэрыялаў “Смакі Пастаўшчыны” сярод сельскіх клубных устаноў. Па яго выніках сабраны амаль 70 запісаў мясцовых страў, створаны цікавыя

Захавальнікі і носьбіты традыцый Пастаўшчыны

Народны музыка Міхаіл Харужонак з вёскі Ляхаўшчына мае цэлую калекцыю музычных інструментаў.

відэаролікі пра носьбітаў народных традыцый. Пераможцамі гэтага агляду сталі Дунілавіцкі сельскі дом культуры (за захаванне мясцовых традыцый кулінарнай спадчыны); Гуцкі сацыяльна-культурны цэнтр (за лепшую відэапрэзентацыю нацыянальнай кухні) і Палескі сельскі клуб (за перайманне і папулярнацыю кулінарных практык).

За якасную відэаэманстрацыю працэсу прыгатавання страў беларускай кухні дыпламамі ўзнага-

роджаны Курапольскі, Парыжскі сельскія дамы культуры і Лукашоўскі сельскі клуб. Па выніках фальклорна-этнаграфічных экспедыцый выданы буклет-даведнік “Смакі Пастаўшчыны”.

ШМАТПРОФІЛЬНАСЦЬ КЛУБНЫХ АБ’ЯДНАННЯЎ

У студзені з захаваннем патрабаванняў эпідэміялагічнай бяспекі адбыўся семінар клубных работнікаў

“Праблемы развіцця аматарскага руху ў умовах сельскай мясцовасці. Формы і метады работы клубаў па інтарэсах”. Трэба адзначыць, што ў сістэме ЦКіНТ такіх аб’яднанняў працуе нямала — 21. Гэта клубы грамадска-культурнага, спартыўна-аздараўленчага, прыродазнаўчага, дэкаратыўна-прыкладнага, фальклорнага кірункаў, але большасць клубаў — шматпрофільныя і сямейна-бытавыя, бо яны аб’ядноўваюць вяскоўцаў, якія цікавяцца рознымі пытаннямі паўся-

дзённага жыцця, з дапамогай аднадумцаў вырашаюць узніклыя праблемы, цікава разам праводзяць свой вольны час.

На семінары з удзелам, у асноўным, маладых культработнікаў разглядаліся пытанні ролі аматарскіх аб’яднанняў у сацыякультурнай дзейнасці клубных устаноў, структура пабудовы клубаў па інтарэсах, іх формы работы, атрыбутыка, выдзелены дакументацыі. Быў абагульнены досвед работы клуба “Сучаснікі” пры цэнтраль-

най раённай бібліятэцы, які ўжо мае 13-ці гадовую гісторыю. Гаворка ішла аб дзейнасці клуба “Калекцыянер” пры РДК, жаночага аб’яднання па інтарэсах “Сяброўка” і клуба дапытлівых падлеткаў “Каласкі”, Камайскага СДК, аб асаблівасцях работы аматарскіх аб’яднанняў дэкаратыўна-прыкладнага кірунку Лынтупскага ГПДК.

ПОСТКРОСІНГ — СПРАВА ПЕРСПЕКТЫўНАЯ

Асаблівую цікавасць выклікала работа клуба — удзельніка сусветнага культурна-асветніцкага праекта “Посткросінг” “Вакол свету”, створанага ў мінулым годзе пры ЦКіНТ. Культработнікі нават заахвоціліся стварэннем такіх аб’яднанняў на сяле, бо “посткросінг” — вельмі творчая і пазнавальная справа для людзей самых розных узростаў і сацыяльных груп.

Удзельнікі семінара таксама пазнаёміліся з відэааматэрыяламі аб дзейнасці аматарскіх аб’яднанняў і клубаў па інтарэсах, тэндэнцыямі і перспектывамі іх развіцця ў розных рэгіёнах Расіі і Беларусі і паўдзельнічалі ў дзелавой гульні “Ствараем статут клуба па інтарэсах”.

Людміла ЧАТОВІЧ,
метадыст Пастаўскага ЦКіНТ
Фота аўтара

Што вы ведаеце пра вагі? Не вельмі многа? А ў аддзеле мастацтва Гродзенскай абласной навуковай бібліятэкі імя Яўхіма Карскага пра іх ведаюць вельмі шмат — менавіта тут у рамках творчага праекта “Дакрануцца да гісторыі” адкрылася ўнікальная выстава “Вагі і меры”, прысвечаная гэтаму незвычайнаму прадмету.

КАРАМЫСЛАВЫЯ І СПРУЖЫННЫЯ

Здавалася б, чым можа зацікавіць гэтая звычайная ў побыце рэч? Аднак, вагі прайшлі доўгі і дзіўны гістарычны шлях: ад аднаго з самых важных знакаў у антычнай міфалогіі да неамяненнага памочніка на кожнай кухні. Людзі навучыліся ўзважваць розныя прадметы шмат тысячагоддзям таму. Самыя раннія, выяўленыя падчас археалагічных раскопаў вагі датуюцца п’ятым тысячагоддзем да нашай эры.

У горадзе Гродна такая выстава дэманструе ўпершыню і менавіта таму выклікае вялікі ажыятаж і цікавасць, як у наведвальнікаў, так і ў прэсы. Яшчэ адна яе асаблівасць — усімі гэтымі прадметамі актыўна карысталіся жыхары Гарадзеншчыны, а таму ў кожнага ёсць унікальная магчымасць дакрануцца да гісторыі.

“Вагі і меры: гісторыя аднаго прадмета”

Экспанаты незвычайнай выставы.

У экспазіцыі прадстаўлена больш за 100 старажытных вагаў канца XVIII — пачатку XX стагоддзяў: карамыславыя, спружынныя, бязмены, вагі сістэмы Жылья дэ Робэрваля і ўдасканаленыя сістэмы Беранжэ.

Вагі ўжываліся ў самых розных сферах дзейнасці грамадства. На выставе дэманструюцца аптэчныя, паштовыя, старадаўнія складскія вагі, кухонныя, марскія, гандлёвыя вагі савецкага перыяду, а таксама гіры, чары для ўзважвання і іншыя прадметы з прыватных збораў гродзенскіх калекцыянераў Алега Ярша, Аляксандра Сявенкі і Віктара Какарэкі.

ДЛЯ ВЫЗНАЧЭННЯ ФАЛЬШЫВАК

З’яўленне і ўдасканаленне вагаў у значнай ступені стала наступствам развіцця гандлю. Яны

спатрэбіліся для ўзважвання тавараў, для вызначэння фальшывых і сапраўдных манет і каштоўных камянёў. Спачатку гэты прыбор быў вельмі простым. Егіпцяне, як і жыхары Вавілона, выкарыстоўвалі прыладу, якая была падобная на карамысла, з двух бакоў якога падвешваліся чары для тавараў і гір, сваёй цэнтральнай часткай яно мацавалася на вярхоўцы.

Ужо ў “Кнізе мёртвых” у Старажытным Егіпце апісана, як бог Анубіс узважае сэрцы нябожчыкаў на “Вагах праўды”. На адну чару вагаў кладзецца пяро багіні праўды Маат, на другую — сэрца памерлага. Калі яно аказваецца цяжэй за пяро, то па-

казваюцца і асацыююцца — павязка на вачах, меч і вагі.

У ДАПАМОГУ ІНКВІЗІТАРАМ

У перыяд Сярэднявечча, калі інквізіцыя надала асаблівую вагу паляванню на ведзьмаў, былі вынайзлены “ведзьміны вагі”, на якіх інквізітары ўзважвалі ведзьмакоў, ведзьмаў і людзей, якія падазраюцца ў вядзьмарстве. Суддзі зыходзілі з таго, што лёгкая жанчына ў стане лятаць на мятле, а цяжкая — не. Калі вага дзяўчыны была ніжэй 48 — 50 кілаграм, то яна лічылася вінаватай у вядзьмарстве і яе каралі смерцю.

У эпоху Сярэднявечча жульніцтва пры ўзважванні тавараў таксама лічылася цяжкім грахам і за гэта было суворое пакаранне.

Выстава ў бібліятэцы

Махляра маглі аштрафаваць і акнуць у раку ў любую пару года, адсекчы якую-небудзь частку цела і нават абезгаловіць. У савецкі перыяд, як і цяпер, за абважванне прадугледжаны штрафы.

Людзі са старажытнасці спрабавалі стварыць дакладныя і кампактныя вагі. Хай і праз шмат стагоддзяў, але гэтая задача была вырашана. Сёння існуе вялікая колькасць разнастайных прыстававанняў для вымярэння масы цела і ўзважвання любых прадметаў дзіўнай дакладнасці. Вагі з’яўляюцца адным з найважнейшых аtryбутаў жыцця чалавека, як у старажытнасці, так і ў сучасным свеце.

Выстава “Вагі і меры: гісторыя аднаго прадмета” будзе дзейнічаць да сакавіка 2021 года. Наведаць яе можна ў аддзеле мастацтва Гродзенскай абласной навуковай бібліятэкі імя Яўхіма Карскага.

Аксана ЖУК,
галоўны бібліятэкар
аддзела мастацтва
Гродзенскай абласной
навуковай бібліятэкі
імя Яўхіма Карскага
Фота аўтара

Летась споўнілася 55 гадоў як адчыніў свае дзверы для наведвальнікаў Бярозаўскі гісторыка-рэвалюцыйны музей, праз час — гісторыка-краязнаўчы. Навуковымі супрацоўнікамі сабрана больш за 30 тысяч экспанатаў, якія раскрываюць розныя перыяды і эпохі гісторыі ды жыцця людзей Бярозаўшчыны. У адкрытым доступе экспануюцца амаль 12 тысяч артэфектаў. Значная частка фондавых калекцый сабрана жыхарамі раёна, хто неаб'якавы да гістарычнай спадчыны бярозаўскага краю, яго традыцый, шануе сваіх продкаў.

А СЯКЕРА — БАЯВАЯ

У юбілейны год бярозаўскія музейшчыкі сабралі шчодры ўраджай прадметаў-дароў ад удзельнікаў аб'яўленай акцыі “Я ахвярую музею!” Упершыню ў калекцыі гістарычных знаходак з'явіўся каменны наканечнік дзіды, які знайшоў бярозаўчанін Феафіл Бялевіч. Тайну нетраў старажытнай бярозаўскай зямлі захоўвае і невялікі, але каштоўны камень з выразным адбіткам у ім выкапнёвага малюска, таксама прынесенага гэтым дарыльшчыкам.

З адказнасцю аднесліся да сваёй архэалагічнай знаходкі Павел Сіліч і Віктар Казлоў, перш чым прапанаваць яе музею: чысцілі, шаравалі, вымочвалі ў спецыяльным раствору, пакуль з кавалка іржавага жалеза не “вымалявалася” сякера з доўгай барадой і шырокім лязом. Як пацвердзілі спецыялісты, пясчаны вёскі Сабалі і яе наваколле (тут быў знойдзены прадмет гісторыі), маглі ім карыстацца ў XII—XIII стагоддзях як зброяй у ваенны час, а штодзённа — у гаспадарцы, будаўніцтве. Сёлета старажытнаруская баявая сякера выстаўлена ў архэалагічнай зале разам з іншымі артэфектамі.

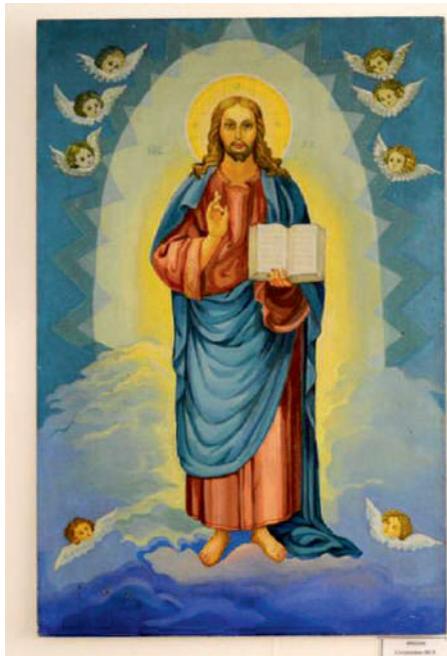
ЛАПЦІ З ГІСТОРЫЯЙ...

Новы рэдактар раённай газеты “Маяк” Віктар Дулевіч распачаў свае знаёмства з Бярозаўскім краем менавіта з візіту ў гісторыка-краязнаўчы музей. Госць наведваўся не з пустымі рукамі, як кажуць: з ім “прыйшлі” цудоўныя лапці, якія знойдзены ў 2019 годзе на гарышчы старога дома ў Шклове, падчас яго рэканструкцыі. Гэтая пара старадаўняга абутку — адна з пяцісот пар, што пралежалі там 100 гадоў і вельмі добра захаваліся. Лапці — не простыя, а святочныя, з адмысловым пляценнем, адным словам. Іх нашы продкі падчас урачыстасцяў насілі.

КАРЦІНЫ, НАПІСАНЫЯ СВЯТАРОМ

Сапраўды “божым” дарам можна назваць яшчэ адзін падарунак Віктара Дулевіча — дзве карціны з вобразамі святых лікаў, якія напісаны рукой

святара, ураджэнца вёскі Сялец Бярозаўскага раёна, айца Міхаіла, у міру Міхаіла Сазановіча. Шмат гадоў наш зямляк быў настацелем царквы Раства Пасвятой Багародзіцы ў вёсцы Вавулічы Драгічынскага раёна і духоўнікам нашага візаві.

Карціны, якія напісаны рукой Міхаіла Сазановіча.

Я ахвярую музею

Бярозаўскаму гісторыка-краязнаўчому — 55

Мацэву, датаваную 1872 годам, перадаў музею Аляксандр Жабрун.

Сукенка вясковай інтэлігенткі 1950 гадоў.

Аднойчы прыхаджане ўбачылі новыя іконы, створаныя самім свяшчэннаслужыцелем. У сталым узросце ён з юнацкім захапленнем пачаў пісаць іконы і мастацкія палотны. Дарэчы, некалькі работ Міхаіла Сазановіча ўключаны ў кнігу “Помнікі мастацкай культуры Беларусі” 2009 года выдання.

ТОПАВАЯ ГІСТОРЫЯ

У асобе журналіста Віктара Дулевіча калекцыя музея набыў не толькі сябра, апантанага вывучэннем гісторыі Берасцейшчыны, але і сатворцу сумесных праектаў. На старонках “Маяка” (berezau.by) рэалізаваны юбілейны праект “Топ-10

Цудоўныя лапці ў дар прымае дырэктар музея Таццяна Леванюк.

Модны радыёпрыёмнік савецкага часу.

самых каштоўных экспанатаў музея”, які знаёміць чытачоў з выключнымі артэфектамі дзеючых выставачных экспазіцый. Сярод іх: алтарная скульптура Бярозаўскага картэзіянскага кляштара другой паловы XVII стагоддзя, бурштын вагой

518 грамаў (лічыцца буйнейшай знаходкай у Беларусі), жаночыя аздобы X—XII стагоддзяў (скроневыя колцы, пярсценкі, зашпількі — фібулы, падвескі-луніцы), клад манет перыяду Вялікага Княства Літоўскага, прадстаўленага ў каталогу “Сокровища музеев Беларуси”.

СУКЕНКА БІБЛІЯТЭАРКІ

Музей у Бярозе заўсёды дае магчымасць наведвальнікам павандраваць па розных эпохах, у тым ліку — савецкай. Колькі дакладных прадметаў тых ужо далёкіх часоў засталася ў нас пасля так званых “еўраарамонтаў”? Колькі рарытэтаў павыкідана на “сметнікі”... Таму

бярозаўскія музейшчыкі вельмі рупліва фарміруюць фондавую калекцыю такіх артэфектаў, сярод якіх — савецкая атрыбутыка, друкаваная прадукцыя, бытавая тэхніка, посуд, абутак, аксесуары, адзенне.

Спадзяюся, яскравая летняя сукенка з шоўку маёй маладой мамачкі, вясковай бібліятэкаркі, з густам пашытая ёй самой у 53-м годзе, кінецца ў вочы жанчынам-сучасніцам, якія ў век лічбавых тэхналогій апранаюцца, у асноўным, у фабрычныя вырабы, з штучнага валакна.

Упэўнена ў пазнавальнай каштоўнасці свайго дара музею цырульніца Аксана Сліўко, якая самастойна ацаніла дасягненне дызайнераў 50-х гадоў — сеткавы лямпавы радыёпрыёмнік “Звез-

да-54” чырвонага колеру. Сапраўды, газеты і часопісы таго часу звычайны тавар шырспажыву назвалі “піскам моды” з-за яго прывабнага выгляду: футалар радыёпрыёмніка быў чырвонай альбо зялёнай каляровай гамы. І гэтай мадэрнізацыяй, канешне, вылучаўся сярод ранейшых нудных і шэрых мадэляў.

ШТО ПАВЕДАЛА МАЦЭВА

Да Другой сусветнай вайны старажытная Бяроза была яўрэйскім мястэчкам. Нават будынак, у якім сёння працуе музей, быў збудаваны яўрэем Сохарам Клініцкім (Келніцкім), які трымаў у ім крамку, а перад вайной з'ехаў у Польшчу. Яўрэйскую гісторыю горада расказвае, напрыклад, такі экспанат як традыцыйны яўрэйскі надмагільны помнік з надпісам на іўрыце — мацэва. І да гэтага часу жыхары краю знаходзяць іх у розных мясцінах, нясуць да музею. Сёлета да шасці такіх пліт з эпітафіямі, што размешчаны ў экспазіцыі, дадалася яшчэ адна, непадобная да папярэдніх. Яе адшукаў ля фартыфікацыйнага збудавання ваеннага часу Аляксандр Жабрун, не ведаючы, што гэта за дзіўны камень з незразумелым пісьмом. На дапамогу прыйшоў мясцовы краязнаўца, журналіст Мікалай Сінкевіч, які і выявіў у ім мацэву. Незвычайнасць яе ў тым, што яна зроблена не з шэрага пясчаніка, як большасць бярозаўскіх мацэвот, а з граніту і датавана 1872 годам. Надпіс на такім цвёрдым матэрыяле зрабіць няпроста, і, тым не менш, ён выразны ды чытальны: “пахавана жанчына спадарыня Бессі, дачка Гэшыль 10.06.1872”.

Тры папярэдніх маўклівых помніка-артэфекта “расказалі” пра гаркату сына “па яго маці, дарагой, маладой”, аб нябожчыку “першынецу Гілелю”, пра мужчыну, што “пайшоў для жыцця ў Будучым свеце... з добрым імем... 3 дня месяца хешван 5664 (25.10.1903)”. Калекцыя музея ўдзячны Леаніду Смілавіцкаму, доктару гістарычных навук, спецыялісту па вывучэнні гісторыі яўрэяў Беларусі, які пражывае ў Іерусаліме, за тое, што ён “ажывіў” і надпісы на плітах, і памяць аб продках.

Сёння, нягледзячы на “кавідныя” перашкоды, бярозаўчане прыходзяць да свайго музея, каб наведць выставу “55: Гісторыя музея ў калекцыях”, дзе маюць змогу ўбачыць экспанаты з запаснікаў музея і нядаўнія падарункі.

Ала ДРАГАН,
супрацоўнік Бярозаўскага гісторыка-краязнаўчага музея
Фота аўтара

Гэта ўжо не фантастыка!

Бадай, ніводзін беларускі народны інструмент не міфалагізаваны так моцна, як дуда. Напачатку XX стагоддзя яна стала адным з сімвалаў беларускага нацыянальнага адраджэння, фігуравала ў шматлікіх літаратурных творах, захавала гэтую ролю і ў міжваенны час. На жаль, у 1951-м годзе адбыўся апошні публічны выступ дудар: Язэп Гвоздзь выканаў жніўную песню падчас рэспубліканскага агляду мастацкай самадзейнасці. Тым не менш, з 1970-х цікаўнасць да дуды робіцца стабільна высокай і сярод музыкантаў, і сярод майстроў, і сярод даследчыкаў гэтага старажытнага музычнага інструмента. Пра свае даследаванні “К” распавялі кандыдат мастацтвазнаўства, майстар па вырабе дуд, дудар Аляксандр СУРБА і пісьменнік, дудар, арганізатар фестывалю “Дударская Глыбоччына” Віталь ВОРАНАЎ.

КНИГА

У канцы 2020-га выйшаў другі наклад кнігі Аляксандра Сурбы “Беларуская дуда ў кантэксце ўсходне-еўрапейскай традыцыі: тыпалогія, канструкцыйныя і дэкаратыўныя асаблівасці”. У манаграфіі апублікаваны матэрыял кандыдацкай дысертацыі Аляксандра па мастацтвазнаўстве. Даследчык працаваў у фондах музеяў Беларусі, Літвы, Расіі і Польшчы, фатаграфуючы дуды і для зручнасці працы робячы прамалёўкі інструментаў. Прамалёўваў не толькі беларускія дуды, але і артэфакты з іншых краін, у тым ліку па фотаздымках і старых выявах. Падрабязна апісаўшы намаляваныя інструменты, навуковец нанёс на карты звесткі пра канструкцыйныя і дэкаратыўныя асаблівасці дуд, што дазваляе пабачыць беларускія адметнасці ў еўрапейскім кантэксце. Напрыклад, ёсць карты “Размеркаванне драўляных ражкоў-раструбаў пераборна ў усходне-еўрапейскіх дудаў”, “Размеркаванне ўсходне-еўрапейскіх дудаў”, “Размеркаванне ўсходне-еўрапейскіх дудаў, якія маюць падобныя да беларускай традыцыі элементы дэкору волавам” ды іншыя. Асобныя раздзелы кнігі прысвечаны гісторыі даследавання дуды і адраджэнню інтарэса да яе ў канцы XX стагоддзя.

Не менш цікавы, чым змест кнігі, яе лёс. Аляксандр Сурба абараніў дысертацыю ў канцы 2016-га, два з паловай гады заняла падрыхтоўка матэрыялаў у друку. Аўтар паведаміў, што не рабіў прэзентацыі кнігі і ў прынцыпе больш арыентаваны на замежжа і наступныя пакаленні, чым на чытачоў з сучаснай Беларусі. Тым не менш, частку кніжак аўтар падараваў беларускім дударам.

Аляксандр Сурба распавёў: “Першы тыраж выйшаў улетку 2019 года. Ён разышоўся пераважна па зацікаўленых аматарах, у Расію шмат высылалі. 35 асобнікаў я выслалі ў бібліятэкі свету: гэта ўся Еўропа, гэта Амерыка, Аўстра-лія нават, Новая Зеландыя. Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў, дзе я працую і ў чым выдавецтва надрукавалі кнігу, узяў на сябе палову выдаткаў на рассылку. Вельмі прыемна, што мне ў адказ прыйшлі лісты з падзякамі. З мадрыдскай бібліятэкі прыйшоў ліст, а гэта адна з найбуйнейшых бібліятэк свету. З лонданскай бібліятэкі, якая разам з мадрыдскай і нью-ёркскай уваходзіць у лік самых вялікіх у свеце, прыйшло нават дзве падзякі: ад намесніка дырэктара і ад загадчыцы аднаго з аддзелаў. Загадчыца — беларуска, працуе ў Лондане ўжо з пятнаццаці гадоў, яна адказала мне па-беларуску. З Вільні і Сафіі таксама прыйшлі падзякі”.

На пытанне, ці не баіўся аўтар, што па-беларуску яго твор не пачытаюць у свеце, Аляксандр Сурба адказаў: “У век сучасных тэхналогій чытаць на замежных мовах вельмі лёгка. Можна праз камеру смартфона перакладаць онлайн з дапамогай Google Translate. Тэлефон адразу паказвае пераклад. На сённяшні дзень гэта ўжо не фантастыка. Да таго ж, у кнізе шмат ілюстрацый, а візуальная мова — інтэрнацыянальная”.

У кнізе Аляксандр Сурба выдзяляе як асобныя групы “беларускую” (закругленыя рагаўні) і “літоўскую” (выцягнутыя рагаўні) дуды з адным гукам (бурдонам). Што цікава, у ваколіцах Свянцяннаў яны суіснавалі, а “літоўскі” тып сустракаўся ў Магілёўскай губерні. Аўтар патлумачыў: “Ёсць шмат меркаванняў. Нехта лічыць, што гэта адзіны “літоўскі” тып, а беларуская дуда ўвогуле няма. Нехта кажа “крыўская дуда”. Гэта навуковая спрэчка і пытанне інтэрпрэтацыі. Адназначнага адказу быць не можа, гэта ж не матэматыка. Чым больш даследчыкаў будзе выказвацца з гэтай нагоды, тым хутчэй мы набярэм крытычную масу навуковых даследаванняў, каб прыйсці да нейкага кансэнсусу”.

Беларуская дуда: даследаванні працягваюцца

ДАСЛЕДАВАННІ ПЕРЫЁДЫКІ

Віталь Воранаў родам з Глыбокага, цікавіцца краязнаўствам малой радзімы і, шырэй, месцам Глыбоччыны на дударскай карце Беларусі і Еўропы. Пісьменнік рытуе ўжо трэцяе перавыданне кнігі “Дудары Глыбоцкага краю”. Перачытваючы газетныя выданні 1920-х і 1930-х гадоў ён натрапіў на шэраг дагэтуль невядомых, або малавядомых крыніц.

Даследчык вызначыў дакладны год выдання паштоўкі “Дудар беларускі, Дзісенскага павету”: яна выйшла ў 1906-м ў выдавецтве “Загляне сонца і ў наша ваконца” ў Пенябургу. Гэта пацвярджае другі нумар “Нашай Долі” за 15 верасня таго ж года, у якім змешчана аб’ява пра продаж “пачтовай пісулькі” (паштоўкі) “Дудар беларускі”. Укладнены таксама год выдання апавядання “Дудар” Вацлава Ластоўскага: 29 сакавіка 1913 года, газета “Наша Ніва”. У іншых перавыданнях тэкст пазначаўся 1920-мі гадамі.

Віталь распавядае: “Самая неймаверная, як для мяне, знаходка, — гэта трохстаронкавы нарыс пра дуду з 1923 года, аўтарства Васіля Люцьвяга, то-бок, зноў жа Вацлава Ластоўскага. Апавяданне “Дудар”, як бачым, не было ўсяго толькі выпадковым эпизодам у творчасці Ластоўскага. Дзесяць гадоў пазней выдавец беларускага літаратурна-навуковага і грамадскага часопіса “Крывіч” друкуе свае разважанні пра значэнне дуды і дудара ў беларускай гісторыі і культуры. Даследчыца Іна Назіна ведала гэты тэкст, але не надавала яму значнай увагі. Тэкст аўтара “Кароткай гісторыі Беларусі” і “Гісторыі беларускай (крыўскай) кнігі” не проста цікавы, а захапляльны і кідае новае

Вечарына ў лесе. Дудар — Віктар Лагацкі.

Віталь Воранаў грае на “літоўскай” дудзе.

Дуда, якую па рагаўнях Аляксандр Сурба вызначае як “беларускую”.

святло на магчымасць выкарыстання беларусамі дуды на пахаваннях”. Праўда, іншыя даследчыкі ставяцца да такіх звестак даволі скептычна. Гісторык Зміцер Скварчэўскі лічыць, што рамантычнае ўяўленне пра пахаванне пад дуду — уплыў паэмы “Дзяды” Адама Міцкевіча, якая не вызначаецца этнаграфічнай дакладнасцю апісанняў.

Віталь Воранаў знайшоў таксама верш Язэпа Драздовіча са згадкай дудароў. Літаратар тлумачыць: “Так, усе ведаюць Драздовіча як геніяльнага мастака, той-сёй чуў пра ягоньня праязныя нарысы пра космас, але мала хто ведае, што Драздовіч яшчэ і таленавіты паэт”. Свае пошукі пісьменнік рэзюмуе: “Складаецца ўражанне, што ніводная да-

ваенная беларуская газета “не мела права” выйсці без верша пра дудара. Дуда — як пэўны код-пароль беларускай справы, беларускага слова”.

Не магло адбыцца і без каляднага цуду, то-бок знаходкі з калядным матывам. “Беларуская легенда” змястоўна, лірычна і прыгожа апавядае, як нараджэнне Божага Дзіцяці злілося з нараджэннем беларускага народа. Тэкст быў надрукаваны ў калядным нумары газеты “Родны край” за 5-га студзеня 1934 года. Гэта заходнебеларускае выданне, орган Таварыства беларускай асветы. Тэкст легенды падпісаны ініцыяламі М. Ш. — псеўданім Міхася Шчаснага, аднаго з рэдактараў газеты, выхаванца ў Віленскай беларускай гімназіі.

ТРОШКУ АНТРАПАЛОГІ

У свой час, абапіраючыся на перыядычны рух па аднаўленні беларускай дуды, распрацаваную ўжо згаданым Аляксандрам Сурбам, я паспрабавала вызначыць, якія трэнды ў стаўленні да інструмента панавалі сярод дудароў у розны час. Вось што атрымалася:

1970-я: дуда як артэфакт — інструмент разглядаўся майстрамі ў першую чаргу як матэрыяльны аб’ект, была цікавасць “зраблю ці не зраблю”, аб актыўным выкарыстанні дуды ў публічнай прасторы гаворкі не ішло.

1980-я: дуда як мастацкі праект — майстры ўспрымалі гранне на інструменце як адзін з відаў сваёй творчасці.

1990-я: актуалізацыя трэнду “дуда як нацыянальны сімвал” — на дуду як сімвал Беларусі ніколі не забываліся, нягледзячы на некаторы час, калі сам музычны інструмент не быў дужа папулярны, саступіўшы месца гармоніку і цымбалам.

2000-я: дуда для забавы — з’явілася шмат музычных гуртоў з дударом у складзе, сталі праходзіць танцавальныя вечарыны пад дуду, якія працягваюцца да сённяшняга дня.

2010-я: дуда як прадмет для вывучэння — інтэнсіфікаваліся даследаванні, якімі займаліся як навукоўцы, так і самі майстры ды музыкі.

Хочацца верыць, што апошні трэнд не згасне і ў 2020-я.

Алена ЛЯШКЕВІЧ, супрацоўніца Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі
Фота аўтара

(Працяг. Пачатак у № 2)

**ФЁДАР ДАСТАЕЎСКІ,
АДВАКАТ АНДРЭЯ КУРБСКАГА**

Уцякач у Літву ад апантанага Івана Грознага князь Андрэй Курбскі несумненна па нейкай вельмі важкай прычыне звярнуў увагу на зямліна Пінскага павета Фёдара Іванавіча Дастаеўскага, які пражываў у ваколіцах Уладзіміра-Вальнскага, і наблізіў яго да сябе.

Удава пісьменніка А.Р.Дастаеўская прыводзіла з гэтай нагоды са свайго асабістага архіва даволі цікавыя дакументы, якія адносяцца да 1572 года. У іх неаднаразова згадваецца імя Фёдара Іванавіча Дастаеўскага побач з імем збеглага маскоўскага князя:

“Князь Андрэй Міхайлавіч Курбскі і Яраслаўскі абвясціў праз упаўнаважанага прыяцеля свайго, пана, Фёдара Дастаеўскага, зямліна, яго каралеўскай міласці павета Пінскага...”. Або: “...Па чытанні гэтага позва, яго міласць, князь Курбскі Яраслаўскі, паклаў, праз таго ж упаўнаважанага прыяцеля свайго, пана Фёдара Дастаеўскага...”

Тут трэба адзначыць, што Курбскі ў Літве ажаніўся ў другі раз. На новай радзіме маскоўскі князь узяў сабе ў жонкі Марыю Юр’еўну Казінскую, народжаную князеўнай Гальшанскай. Да шлюбу з Курбскім Мар’я Юр’еўна ўжо мела двух мужоў. Спачатку муж і жонка жылі быццам бы няблага, а потым... то разыходзіліся, то сыходзіліся. Справа нават даходзіла да судовых цяжбаў.

Так 10 студзеня 1578 года жонка Курбскага падчас сваіх паказанняў на судовым допыце пра тое, куды яна падзела дакументы, выкрадзеныя ў мужа, таксама згадвае свайго “пракуратара” (паверанага), Фёдара Дастаеўскага. Мар’я Юр’еўна паведала, што “ўсе дакументы перадала на захаванне, з рук у рукі пракуратару нашаму, пану Фёдору Дастаеўскаму; прычым, мы дамовіліся паміж сабой, каб ён нікому не аддаваў і не вяртаў тых дакументаў, як толькі асабіста мне, ва ўласныя рукі...”

Архіўныя крыніцы паказваюць, што Фёдар Іванавіч, блізкая і давераная асоба князя Курбскага, зямліна Пінскага павета, сын Івана Данілавіча, у 1570-х гадах пражываў у ваколіцах Уладзіміра-Вальнскага, горада рамеснікаў і купцоў. Але як і чаму ён апынуўся там?

Хутчэй за ўсё гэта адбылося вось з якой прычыны. Жонка Фёдара Іванавіча Зоф’я Янаўна, — багатая спадчынніца — не змагла абараніць права на спадчыну ў судовай цяганіне са сваім сваяком Мацеям Вайціховічам. Ад імя сваёй жонкі і яе брата судовую справу вёў сам Фёдар Іванавіч. Мацей Вайціховіч выйграў справу і хоць Зоф’я Янаўна і яе брат былі прызнаныя спадкаемцамі, але маёмасць засталася за Вайціховічамі.

У самога Фёдара Іванавіча назапашвання асаблівых не было, бацькоўская маёмасць перайшла да яго старэйшага брата Сасіна. І Фёдар, збяднелы шляхціц, пайшоў служыць у войска. У 1565 годзе ён ужо значыцца ў спісах ваенных служылых людзей. Мабыць, у пэўны момант інтарэсы Андрэя Курбскага супалі з інтарэсамі выхадца з Пінскага павета. Так Фёдар Іванавіч становіцца фактычна даверанай асобай беглага маскоўскага князя.

У 1572 годзе Фёдар Іванавіч бараніў правы Курбскага ў ролі адваката. У прыватнасці, даследчык гісторыі Вальні Мікалай Тэадаровіч адзначаў, што Фёдар Дастаеўскі выйграў працэс супраць князя Дзмітрыя Курцэвіча-Бульгі. Апошні, у стане п’янай нястрыманасці, “са звярнай апантанасцю” забіў адданага папчніка і слугу Курбскага — Івана Келемета.

Фёдар Іванавіч дапамагае Курбскаму выйграць справу. Згодна з пастановай суда Курбскі меў права атрымаць кампенсацыю за маёмасць, захопленую ў Келемета. З Бульгі належала спагнаць 1665 капеек 50 грошаў і 4 пенязя. У выпадку яго нязгоды плаціць суд пастанавіў: канфіскаваць маёмасць князя-разбойніка на карысць Курбскага. Бульга не змог ці не захачеў плаціць. Ён заключыў з Курбскім міравую здзелку, па якой абавязваўся выплаціць 600 грошаў і адседзець у турме Уладзімірскага замка адзін год і шэсць тыдняў. Маёнтак ён губляў толькі ў тым выпадку, калі б свечасова не ўнёс дадзеную суму...

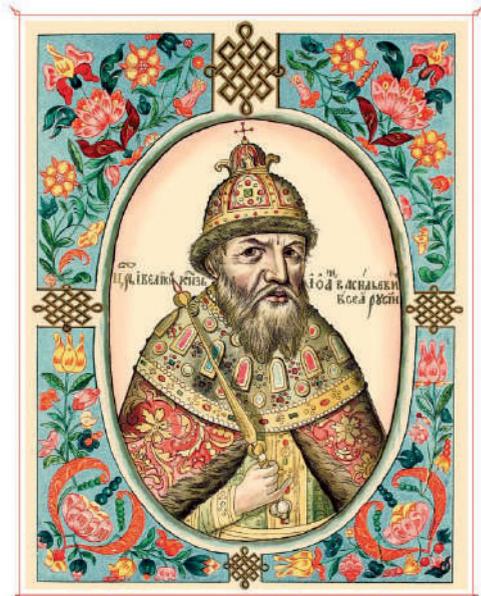
**СТЭФАН ДАСТАЕЎСКІ,
ЖЫХАР МІНСКА**

Бацька Фёдара Іванавіча Іван Данілавіч Ірцішч-Дастаеўскі меў яшчэ двух сыноў — Сасіна і Стэфана. Дастоева далася старэйшаму сыну — Сасіну. Сярэдні, Фёдар Іванавіч, з’ехаў на Вальні і

Дастаеўскія: карані роду

стаў “упаўнаважаным прыяцелем” Курбскага. А малодшы з братоў — Стэфан — усталяваў сувязі пры каралеўскім двары ў Гродне. Менавіта ў гэтым горадзе размяшчалася ў той час стаўка польскага караля і вялікага князя літоўскага Стэфана Баторыя. Кароль даручыў падабраць для Стэфана Дастаеўскага месца, якое б адпавядала яго вартасці і лагоднасці. У 1576 годзе мінскі староста Гаўрыла Гарнастай звярнуўся да сваіх падданных, насельнікаў Спаса-Узнясенскага манастыра:

“Ознаимую (сообщаю) вам иж (что) я виде-чи великий не порядок которийся повси часы (времена) прошлые так и теперь деет в оном манастыри оный манастыр отдалом служебникови моему пану Стефану Достоевскому абысте его во всем послушни были яко пана своего до воли и ласки Его м(ил)л(о)сти г(оспо)д(а)рское” (Зборнік старажытных грамац і актаў гарадоў Мінскай губерні, праваслаўных манастыроў, цэркваў і пазных прадметах. Мінск, 1848, с.30.). То-бок Стэфан Дастаеўскі ў канчатковым выніку атры-

**Іван Грозны. Партрэт з Царскага
цітулярніка рукапіснай “Вялікай
гасударавай кнігі”.**

маў манастыр па пратэцыі свайго непасрэднага начальніка, старасты мінскага, у якога ён, Стэфан, быў “служэбнікам”.

Так продка знакамітага пісьменніка апынуўся ў Мінску.

Трэба адзначыць, што да пачатку XVII стагоддзя, па архіўных звестках, у Мінску існавала 16 манастырскіх і прыхадскіх цэркваў. Цэнтрам праваслаўя ў горадзе аж да канца XVI стагоддзя быў Спаса-Узнясенскі мужчынскі манастыр, які лічыўся адным з самых старажытных і багатых у Вялікім Княстве Літоўскім: яму належала мноства зямель, у бібліятэцы захоўваліся рэдкія кнігі, пры ім дзейнічаў і прытулак.

Манастыр знаходзіўся на месцы аднаго з карпусоў цяперашняга будынка Міністэрства абароны Беларусі, вуліца побач з ім у свой час мела назву Белацаркоўная. Славіўся манастыр у тым ліку і сваёй чудатворнай іконай святога Панцеляймона, упрыгожанай залатым акладам. Абрац у дарунак Спаса-Узнясенскаму мужчынскаму манастыру перадала вялікая княгіня Княства Літоўскага Алена, жонка караля Аляксандра Ягелончыка.

У Вялікім Княстве Літоўскім была практыка аддаваць манастыр, які застаўся без кіравання, у кармленне знакамітаму шляхціцу. Такі шляхціц прымаў пострыг, становіўся настацелем манастыра, і, карыстаючыся сваімі свецкімі ведамі і сувязямі, пашыраў манастырскі ўплыў. Кароль Стэфан Баторый дае Дастаеўскаму прывілей (грамацу) на Менскі Узнясенскі манастыр з усімі раллямі і фальваркамі, сёламі і маёмасцю. Вядомы расійскі гісторык XIX стагоддзя Сяргей Салаўёў пацвярджаў гэтыя дадзеныя, праўда год прывілея адзначыў іншы: “Менскі Узнясенскі манастыр быў ў 1579 годзе перададзены з ведама каралеўскага зямліна Дастаеўскаму, які не быў нават праваслаўны” (Гісторыя Расіі, VII, 453).

І тут пачынаецца нейкая дзіўная бльганіна.

“Мой бацька распавядаў маёй маці пра епіскапа Стэфана, які, на яго думку, быў родапачынальнікам праваслаўнай галіны нашай сям’і, — пісала дачка Дастаеўскага Любоў Фёдараўна. — ...Я мяркую, што адзін з маіх літоўскіх продкаў, што перабраўся ва Украіну, памяняў рэлігію для таго, каб ажаніцца на праваслаўнай украінцы, і стаў святаром... Дастаеўскі хацеў яму (малодшаму сыну) даць імя Сцяпана, у памяць епіскапа Стэфана, які, як бацька казаў, быў заснавальнікам нашага роду”.

Відавочна, што Стэфан Дастаеўскі ўсё ж такі не быў епіскапам, калі гаворка ідзе менавіта пра таго самага Стэфана, роднага брата Фёдара Іванавіча. Ён сапраўды атрымаў у валоданне мінскі Спаса-Узнясенскі мужчынскі манастыр, але ўжо праз паўтара гады на кіраванне манастыром быў пасвечаны мінскі зямліна Міхаіл Рагоза.

Гісторыя дзіўная, і, шчыра кажучы, каламутная. Перадача манастыра ў валоданне іншай асобы адбылася з-за скаргі каралю мітрапаліта

**Барыс Чорыкаў. “Іван Грозны
выслухоўвае ліст ад Андрэя Курбскага”.**

кіеўскага Іліі і кашталіяна менскага Яна Глебавіча. Сэнс скаргі палягаў у тым, што Стэфан Дастаеўскі — чалавек свецкі і “да таго ж закона не грэцкага” карыстаецца толькі даходамі і зусім не клапаціцца аб кіраванні манастыром: “только дей для пощтыку своего тот монастырь держит” (выходзіць, Стэфан Дастаеўскі насуперак канонам не прыняў пострыг, нягледзячы нават на прывілей ад самога караля?).

Напярэдадні Раства з манастыра знікае багата ўпрыгожаная рэліквія, а таксама іераманах Дыянісій, які мусіў быць яе ахоўваць. Вышук праведзены судовым следчым ВКЛ Менскага ваяводства Пажарыжскім не даў вынікаў. Ніякіх доказаў віны Стэфана Дастаеўскага ў знікненні рэліквіі манастыра выяўлена не было, і ў 1590 годзе ён ужо згадваецца проста як “пісар гордскі Менскі”.

Тым не менш гісторыя Стэфана Дастаеўскага ў пэўным сэнсе мела працяг. У 1606 годзе яго дачка Марына Стэфанаўна была абвінавачаная ў забойстве свайго мужа Станіслава Карловіча. Будучы замужам за ўдаўцом яна спачатку падгаварыла свайго палобуўніка, нейкага Яна Тура, забіць мужа, а затым спрабавала атруціць пасынка і падчарку. Следчым удалося даказаць яе віну. Родная сястра Марыны Раіна таксама праходзіла па гэтай справе і абвінавачвалася ў падробцы завяшчання, што было ўстаноўлена праз параўноўванне почыркаў і пячатак. Стэфан жа ў гэты час у Мінску быў заняты афармленнем спадчынных дамаганняў Марыны на рухомую і нерухомую маёмасць свайго мужа па падробленым завяшчанні. Вярхоўны трыбунал Вялікага Княства Літоўскага прысудзіў Марыну Дастаеўскую і яе палобуўніка да смерці. Астатнія фігуранты справы абышліся вялізнымі штрафамі і канфіскацыяй маёмасці...

Сяргей БУРАКОЎ

Працяг — у наступных нумарах “К”.

17 студзеня 2021 года спаўняецца 76 гадоў з таго памятнага дня, калі войскі 1-га Беларускага фронту, уключаючы байцоў 1-й польскай арміі, вызвалілі сталіцу Польшчы — Варшаву ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Трохдзённы штурм горада каштаваў жыццям 22-х тысяч савецкіх салдат і афіцэраў, пры тым уласна Польшча згубіла 3 тысячы воінаў. На працягу некалькіх дзесяцігоддзяў пасля вайны кіраўніцтва Польшчы рэгулярна ўдзельнічала ў афіцыйных мерапрыемствах, прысвечаных памяці савецкіх салдат — вызваліцеляў Варшавы. Аднак у апошнія гады такая важная для суседняй краіны гістарычная дата пачынае мякка кажучы, “губляць сваю памяць”. Пра гэта сведчаць знішчаныя ці апаганеныя там дзясяткі помнікаў і абеліскаў, якія былі ўсталяваны ў гонар савецкіх воінаў. А ўсяго іх загінула ў час вызвалення Польшчы звыш 600 тысяч!

Толькі на адным варшаўскім напранку не вярнуліся з баёў каля 200 тысяч савецкіх салдат. Аднак пахаваныя “за Віслай соннай Сярожка з Малой Броннай і Віцька з Махавой”, як і тысячы беларусаў, іхніх баявых таварышаў, на жаль, аказаліся для польскіх уладаў не вызваліцелямі... І мне асабіста вельмі балюча, што сёння тыя-сія палітыкі некаторых еўрапейскіх краін спрабуюць сцерці з памяці грамадства інтэрнацыянальны подзвіг Чырвонай Арміі, якая ў 1944 — 1945 гадах цаной велізарных страт вызваліла краіны Усходняй Еўропы ад фашызму. Асабіста мне балюча яшчэ і таму, што мой бацька — чырвонаармеец-мінаметчык — таксама загінуў у польмі той вайны...

Дык чаму я раптам успомніў Дзень вызвалення Варшавы? Справа ў тым, што ў сваім хатнім архіве я знайшоў старыя запісы гутаркі з мастаком-жывапісцам, заслужаным настаўнікам БССР, заслужаным дзеячам культуры Польшчы Віктарам Іванавічам Вярсоцкім. Яго ваенная “адвесея” мяне па-сапраўднаму кранула, да таго ж адбылася гэта гаворка ў сувязі з набліжэннем знамянальнай даты — 45-годдзя Перамогі. Падкрэслію, Вярсоцкі, які закончыў вайну ў званні маёра і меў 13 савецкіх і польскіх баявых ордэнаў і медалёў, яшчэ два пасляваенныя гады адслужыў у польскай арміі...

Яго вайна — гэта ўжо вайна пераможцаў. Ён трапіў на фронт у 1944-м, калі ворага гналі з нашай беларускай зямлі. І ўсё ж вайна прыгавалася яму ад самага яе пачатку.

Віктар Вярсоцкі: “І вось 21 чэрвеня 1941 года. Мы толькі што скончылі школу і ўсю ноч танцавалі пад “Рыарыту” і “Пырскі шампанскага” — выпускны баль адбываўся ў спартыўнай зале школы. Раніцай 22 чэрвеня прыводзілі ў парадак спартзалу, прыбіралі ў класе. Яшчэ не ведалі, што на досвітку першыя нямецкія

тананта. І... зноў не трапіў на фронт. Накіравалі ў Ташкенцкае мінамётнае вучылішча, прызначылі камандзірам узвода: вучыць навабранцаў. Адтуль — на вышэйшыя стралкова-тактычныя курсы Чырвонай Арміі, якія скончыў на падставе камандзіра батальёна. Трапляючы з вучылішча ў вучылішча, я злаваўся, не разумеў, чаму мяне не пазнаюць на фронт. Не хацеў разумець! Мае равеснікі даўно ваююць, а я... Толькі пазней стала ясна, што такой была задума Вярхоўнага камандавання: прафесійна

льёна, і ў складзе адной з дывізіяў Першага Беларускага фронту прыняў удзел у прарыве да берагоў Віслы. А споўніўся яму тады ўсяго 21 год. Па сённяшніх мерках — бязвусы хлапчук. Цяжка сабе ўявіць, але ў гэтым узросце ён быў на правах камандзіра палка — самастойнай воінскай частцы, адказваў за лёс і жыццё соцень людзей. Вядома, тое аказалася нялёгка. Нялёгка было прывыкнуць да сваёй адказнасці, а яшчэ цяжэй да таго, што аднапалчане — гінуць. Да канца жыцця Віктар Іванавіч помніў, як у

скі Палац культуры і навукі. Там, сярод другу, бітай цэгля, варонак, паваленых бэлек і слупоў, мы ўбачылі двух падлеткаў. Яны загаварылі з намі, пачалі нешта раскаваць, а пасля паказалі нам кавалак мыла, на якім выціснуты былі тры літары, якія расшыфраваліся жудасна: зварана з чалавечага тлушчу. І калі пазней, на Нюрнбергскім працэсе над галоўнымі ваеннымі злачынцамі, было прадэманстравана такое мыла, я прыгадаў сустрэчу з тымі хлапчукамі, прыгадаў Варшаву таго досвітку...”

Віктар Вярсоцкі: “Аднак самае цяжкае было яшчэ наперадзе — вулічныя баі за Калабжэг (тады ён насіў нямецкую назву Кольберг). Мой батальён атрымаў загад уварвацца ў горад і авалодаць таварнай станцыяй Кольберга, але спачатку мы занялі зыходныя пазіцыі, акапаліся, а глеба там такая, што траншэі адразу напоўніліся вадой. Так трое сутак мы і прасядзелі ў ледзяной вадзе, і, што дзіўна, — ніхто нават насмарку не падхапіў! А праціўнік увесь час трымаў нас пад кінжальным агнём, асабліва ж перашкаджала адна віла на подсту-

літаральна праз сцены, узрываючы іх гранатамі, каб атрымаўся праход...”

У адным з баёў пры фарсіраванні канала капітан Вярсоцкі быў паранены ў нагу і адпраўлены ў медсанбат, дзе праляжаў шэсць дзён. А потым — уцёк у свой батальён. І камандаваў... на мыліцах. Не мог ён заставацца ў той час, калі пачыналася наступленне на Берлін. І быў шчаслівы, што ўвайшоў у сталіцу гітлераўскага рэйха разам са сваімі байцамі. Праўда, пасля Берліна яго ўсё ж зноў накіравалі ў шпіталь. Там ён і сустрэў 9 Мая 1945 года.

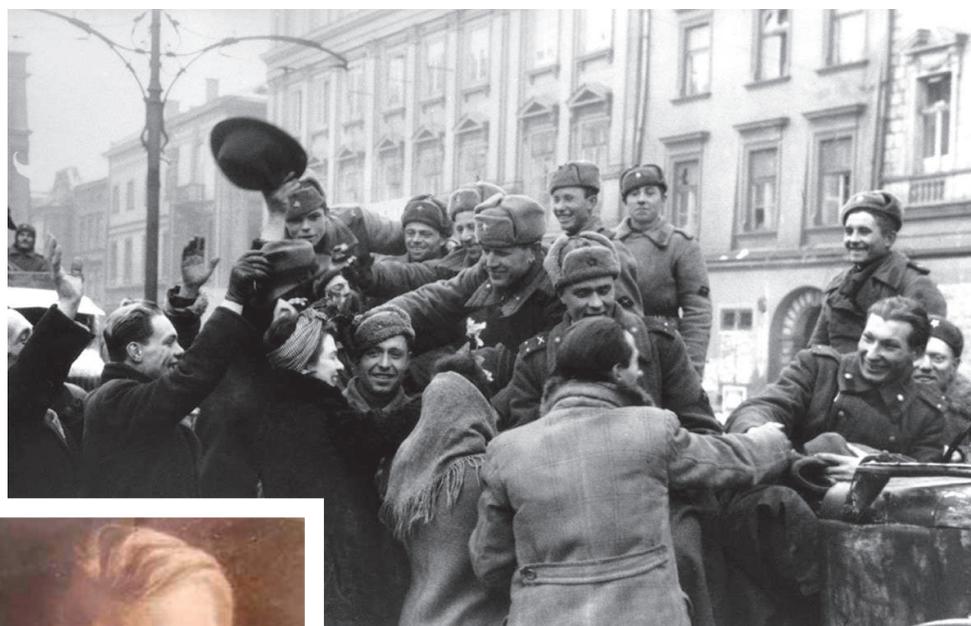
Камбат вызваляў Варшаву...

Па слядах успамінаў
Віктара Вярсоцкага

бомбы былі скінуты на Кіеў, што ў Брэсце, над Бугам, ужо грукоча бой... 23 чэрвеня мы ўсім класам прыйшлі ў ваенкамі і запатрабавалі, каб нас неадкладна паслалі на фронт. На фронт нас, вядома, ніхто адразу не паслаў, а першае баявое заданне нам далі — разнесці пазвы... Праз дзень-другі вайна загрузіла і над Гомелем. Страшэнна равуць сірэнамі матары “лапцёжнікаў” — бамбардзіроўшчыкаў “Юнкерс-87”, лупяць зеніткі, дыміцца ў пажарах горад, узнікае людская паніка. І ва ўсіх на вуснах з’явілася трывожнае слова: эвакуацыя! Мае бацькі разам з заводам “Гомсельмаш” выпраўляліся на Урал, а я вырашыў застацца ў Гомелі і ўступіць у народнае апалчэнне. Бацькі не адгаворвалі, хоць і горка, страшна было развітвацца: хто ведае, можа, назаўсёды? Аднак бяда, што навісла над краінай, над усімі намі, засланыя асабістае...”

У апалчэнні Віктар прабыў месяц, удзельнічаў у пошуках варожых дэсантнікаў і ў абарончых работах. Потым выйшаў загад: усіх юнакоў, якія маюць сярэдняю адукацыю, накіраваць пад Курск, у ваенныя лагеры, дзе фарміраваліся маршавыя роты. Але неўзабаве трапіў у Першае Чырвонасцяжнае ваенна-пяхотнае вучылішча. Хутка быў прызначаны памочнікам камандзіра ўзвода. Вучыцца было цяжка. Дастаткова сказаць, што пяцігадовы курс навучання трэба было прайсці за шэсць месяцаў. 3-пад Курска вучылішча эвакуіравалі ў Сяміпалацінск, дзе трашчалі саракаградусныя маразы. А юныя курсанты — у летніх пілотачках, у падбітых ветрам пынеляках...

Віктар Вярсоцкі: “Праз пяць месяцаў я выйшаў з вучылішча ў званні лей-

Вызваленне Варшавы 17 студзеня 1945 года.
Фота з архіва мастака.

першым жа баі ён страціў аднаго салдата. Для яго гэты адзіны салдат быў сапраўднай трагедыяй. Дакладваў начальству: “Адзін забіты”. А яму ў адказ: “Ну, гэта не страты...” Але ж для маладога камбата-“бацяні” гэта была страшэнная страта.

Віктар Вярсоцкі: “Ніколі не забыць мне той дзень 17 студзеня 1945-га. Нашы войскі вызвалялі Варшаву. Мне з маім батальёнам было загадана фарсіраваць Віслу ў раёне маоста імя Юзафа Панятоўскага. Непасрэдна да моста батальён павінен быў вывесці мой намеснік. А я сам меўся прыбыць туды разам з капітанам Баранкевічам. І вось, памятаю, досвітак, шэрань, ідзе снег, на тым беразе маўклівая, бязлюдная Варшава, дакладней, тое, што ад яе засталася, — суцэльныя руіны. А ля моста — нікога, акрамя мяне і Баранкевіча, няма. Мы вырашалі, што батальён, не дачакаўшыся нас, дзейнічаючы па абстаноўцы, пайшоў наперад, і... удвух увайшлі ў Варшаву. Ідзем — нікога! Ні варшавянаў, ні немцаў, хоць бой недзе грукоча. Так мы дайшлі да таго месца, дзе цяпер знаходзіцца варшаў-

І яшчэ адна Варшава таго дня запомнілася яму — Варшава, якая радавалася вызваленню і плакала над сваімі мёртвымі. Гэту Варшаву ён і напісаў на адным са сваіх палотнаў. Пасля многа яшчэ было баёў, жорсткіх, бязлітасных, крываваў. Адзін з такіх камбатаў Вярсоцкаму запомніўся асабліва — бой за прарыв Паморскага вала, дзе немцы пабудавалі магутныя ўмацаванні, нешта накіштвалі лініі Манэргейма. Штурмаваць вал даводзілася пад суцэльным агнём, літаральна пад дажджом з куль, якія так і вшчэлі ля скроняў. Але ён ужо даўно ведаў, што тая куля, віскаў якой ты чуеш, — не твая. Твая жаліць моўчку...

Жудасны ўспамін Вярсоцкага пра тэя дні — лагер савецкіх ваеннапалонных, які нашы салдаты пабачылі, ілучы з баямі на Калабжэг. У лагеры не было ніводнага жывога чалавека — адны трупы. Рукі ва ўсіх былі скручаны калочым дротам, раны на галовах і на грудзях сведчылі аб тым, што палонных расстралялі ва ўпор з кулямётаў і аўтаматаў. З яшчэ большай ярасцю і зацягасцю ішоў батальён у новыя баі, не было страху, толькі пачуццё помсты.

Віктар Вярсоцкі. Карціна “Варшава. 7 студзеня 1945 года”. 1972 год.
На палатне справа ўверсе: фота капітана Вярсоцкага 1946 года ў форме Войска Польскага.

пах да горада — будынак яе быў пераўтвораны ў добра ўмацаваную агнявую кропку. Каб падавіць яе, патрабавалася прарвацца ў “мёртвую зону” і адтуль закідаць дом гранатамі. Выканаць задачу мелася група дэбрахвотнікаў. Вырашалі гэта зрабіць ноччу, калі немцы сцішваюць агонь і наогул адпачываюць: яны ваявалі педантычна, рабілі перапынкі на абед, на начны сон. Браць вілу пайшлі два маладзенькія палякі — выхаванцы нашага батальёна. У цемры хлопцы падпаўзлі да яе, падалі нам сігнал. І ў той жа момант штурнулі ў вокны гранаты. Гэта дазволіла нам абысці аб’ект з флангаў, нечакана атакаваць праціўніка і ўварвацца ў горад. Так мы апырэзілі сваіх суседзяў злева і справа на цэлыя суткі, і калі я далажыў, што батальён знаходзіцца ўжо на таварнай станцыі, камандзір дывізіі Шайпак нават не паверыў: “Адкуль ты там узяўся? З неба зваліўся?” За гэтую аперацыю я быў прадстаўлены да ўзнагароды польскім ордэнам (шэраг медалёў і ордэн Чырвонай Зоркі я ўжо меў). За Кольберг адборныя эсэсаўскія часткі трымаліся мёртвай хваткай. Стралілі з кожнага акна, з кожнага гарышча, з кожнай шчыліны. З дома ў дом мы прабіраліся не па вуліцы, а

Ды пасля Перамогі служба для Вярсоцкага не скончылася. Шпіталь, у якім ён ляжаў, перавялі ў Польшчу, у горад Быдгашч. Тут нечаканна сустрэў свайго начальніка штаба дывізіі палкоўніка Сліцкага. Ён фарміраваў новую дывізію і прапанаваў Віктару Іванавічу пайсці да яго начальнікам аперацыйнага аддзела штаба, а крыху пазней ён быў прызначаны начальнікам штаба палка. Служыў на тэрыторыі Польшчы. Там жа захаўся і ажаніўся з прыгожай полькай. Дэмабілізаваўся летам 1947-га і тады ж прыехаў у Мінск. Восенню паступіў у Мінскае мастацкае вучылішча, хоць яго хацелі паслаць вучыцца ў Ваенную акадэмію. Але яшчэ даваенная кара — стаць мастаком — перамагла.

Віктар Вярсоцкі: “Так адбылося, што маё прызвание ў якасці творцы — мірны лірычны і ўрбаністычны пейзаж. І ўсё ж як мастак я народжаны вайной. Гэта яна абвастрыла мой зрок і мае пачуцці, навучыла даражыць кожнай прайвай спакойнага жыцця прыроды — лесу, поля, рэчкі, возера. І я ўпэўнены, што пейзажыст таксама змагаецца за мір, бо славіць зямлю. Трэба зрабіць усё, каб нашы дзеці і ўнукі не ведалі іншых пейзажаў, акрамя мірных...”

Барыс КРЭПАК

МУЗЕЙ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 397 01 63 (экскурсійнае бюро)

Пастаянныя экспазіцыі:

- "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.";
- "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст.";
- "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.";
- "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.";
- "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.";
- "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст."

Выставы:

- Выстава "Ян Дамель. Палатно. Папера. Лічба" — да 27 студзеня.
- Выстава твораў Мікалая Кузьміча "Byzantium" — да 18 студзеня.
- Выстава "Мастакі маладзечанскага краю" — да 31 студзеня.
- Выстава "Фарбы як гукі: аб чым гавораць карціны глухіх дзяцей?"
- "Фердынанд Рушчыц": віртуальная выстава да 150-годдзя з дня нараджэння.
- Віртуальная выстава "Вангогісты Гаген"

(да 80-годдзя з дня нараджэння Віталія Чарнабрысава).

- Віртуальная выстава "Юбілей беларускага камсамола", прысвечаная 100-годдзю ЛКСМБ — на сайце музея.
- Сумесны культурна-адукацыйны праект-квэст Нацыянальнага мастацкага музея і Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны "Аб Вялікай Айчыннай..."
- Спецпраект "Зімовыя канікулы ў Мастацкім" — да 19 студзеня.

Філіялы музея
МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ.
КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА
І ПАЛОВЫ XIX СТ."
г. Мінск,
вул. Інтэрнацыянальная, 33а.

Тэл.: 358 88 78

- Калядная праграма "У гасцях у казкі". Пачатак а 17-й.
- Пастаянныя экспазіцыі:
- "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
- "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".
- "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст."
- Выстава "Эпоха рамантыкаў. Ваньковіч і яго час" — да 19 лютага.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА Ў В. РАЎБІЧЫ

Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстава "Повязь часоў", якая знаёміць з багаццем вобразаў традыцыйнага ручніка.
- Займальныя майстар-класы па саломалляцтву, вырабу традыцыйных лялек, пляценні паясоў (бранзалетаў). Патрапіць на майстар-клас можна ў любы працоўны дзень музея: серада-нядзеля з 10.00 да 17.00. Папярэдні запіс абавязковы.
- Праграма "На Каляды ў музей" (транспарт ад школы да музея і назад, экскурсія, майстар-клас па саломалляцтву, выступленне калядоўшчыкаў, майстар-клас па традыцыйных танцах, народныя гульні, пачастунак). Папярэдні запіс абавязковы.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ЦЭНТР СУЧАСНЫХ МАСТАЦТВАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. Някрасава, 3
Тэл.: 399-09-79
Час працы: серада-нядзеля з 12:00 да 20:00

- Выставачны праект "Новы год. Анталогія свята".
- Выстава з музейнай калекцыі НЦСМ да 80-годдзя з дня нараджэння Уладзіміра Мулявіна "Край ты мой любімы".
- Выстава Максіма Петруля "Максімалізм".

У МІНСКУ ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" МОЖНА НАБЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ:

магазіны "Белсаюздрук"	кіёскі "Белсаюздрук"
Падземны пераход ст.м. "Пятроўшчына".	ст.м. "Няміга", вул. М. Багдановіча.
Падземны пераход ст.м. "Плошча Перамогі".	Проспект Пераможцаў, 5.
Проспект Незалежнасці, 44.	Вуліца Рабкораўская, 17.
Вуліца Валадарскага, 16.	Проспект Незалежнасці, 68, В.
	Вуліца Лабанка, 2.

пр-т Незалежнасці, 47

Тэл.: 242-78-14
Час працы: аўторак-нядзеля 12.00-20.00
■ Выстава "Лінія любові. Эратызм у творчасці вялікіх майстроў XX стагоддзя".

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ

г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 8.
Тэл. +375 (17) 203 07 92, +375 (29) 144 07 92, +375 (17) 327 11 66. Музей працуе: аўторак, серада, пятніца, субота, нядзеля — з 10.00 да 18.00 (касы да 17.30), чацвер — з 12.00 да 20.00 (касы да 19.30) панядзелак — выхадны.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Экспрэс-выстава "Музей у чамадане" (выязная ўслуга) — да 31 мая.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"

г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19.
Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, + 37529 190 31 49.

- Палацавы ансамбль
- Пастаянная экспазіцыя.
- Выставачны праект "Сапраўднае" мастакоў міжнароднага грамадскага аб'яднання "Еўразійская мастацкая садружнасць" — да 27 лютага.
- Выставачны праект "Пасядзім з густам!" (фатэлі і крэслы XVIII — XX стст. з фондаў музея-запаведніка) + квэст-віктарына "Пасядзім, падумаем". Па папярэдніх заяўках. Да 5 красавіка.
- Міжнародны выставачны праект "Castrum doloris. Пахавальны цырыманіял нясвіжскага двара". У складзе пастаяннай экспазіцыі.
- Міжнародны выставачны праект "Даспехі радзівілаўскага Нясвіжа" (артэфакты з калекцыі Музея Фіцвільяма Кэмбрыджскага ўніверсітэта, Нацыянальнага

ПА ПЫТАННЯХ РАЗМЯШЧЭННЯ РЭКЛАМЫ Ў ГАЗЕЦЕ "КУЛЬТУРА" звяртайцеся па тэлефоне + 375 17 286 07 97 і па тэлефоне/факсе +375 17 334 57 41 альбо пішыце на электронны адрас kultura@tut.by!

гістарычнага музея і Нацыянальнага гісторыка-культурнага музея-запаведніка "Нясвіж". У складзе пастаяннай экспазіцыі.

Сектар экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці
Вул. Гейсіка, 1.

- Выстава работ Святланы Курашовай "Акварэль. Курашова і Курашова" — да 28 лютага.
- Ратуша г. Нясвіж, вул. Савецкая, 3.
- Пастаянная экспазіцыя.
- Квэст "Выходкі старога захавальніка". Па папярэдніх заяўках.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"
г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць.
Тэл.: (8-01596) 2 82 90, (8-01596) 2 82 70.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Тэатралізаваная экскурсія "Мірскі замак і яго ўладальнікі: шлях праз стагоддзі".
- Экскурсія з элементамі дэгустацыі "У гасці да Пана Каханку".
- Экскурсія з элементамі анімацыі і дэгустацыі "Мірскі замак. Гісторыя. Культура. Дэгустацыя".
- Тэматычная экскурсія з элементамі квэста для дваіх "Інтрыгі Купідона".
- Музейныя камунікатыўныя праграмы: "Табе, нашчадак, у добры дар...", "Ад усяго сэрца — самы лепшы пачастунак", "Капрызы моды ракако", "Дзіцячая тэатралізаваная экскурсія "Чароўная гісторыя ў Мірскім замку".
- Правядзенне вясельных цырымоній, святкаванне гадавіны вяселля.
- Музейная фоталяцоўка.
- Квэст "Таямніца двух куфраў".

Залатая Горка арганых спеваў

"Калядныя вечары на Залатою Горцы" штогод збіраюць прыхільнікаў добрай музыкі. Сёлета гэты фестываль меў свае асаблівасці, выкліканыя эпідэміялагічнай сітуацыяй, але публіка не страціла. Наадварот, набыў новыя адценні.

Надзея БУНЦЭВІЧ

Сёлета фестываль ладзіўся ў 21-шы раз. Паводле традыцыі, усе канцэрты былі з вольным уваходам. Але, як і раней, захавалася магчымасць пакінуць ахвяраванні сталічнаму касцёлу Найсвяцейшай Тройцы, дзе праходзяць гэтыя музычныя вечары.

Вядома, у параўнанні з леташнімі юбілейнымі ўрачыстасцямі цяперашні форум не мог быць ні такім жа разгорнутым, ні багатым на замежных гасцей. Колькасць удзельнікаў значна знізілася — найперш, з-за таго, што ў праграме, улічваючы пандэмію, адсутнічалі шматлікія харавыя калектывы, якія заўжды былі адметнасцю такіх канцэртаў. Але калядкі ўсё роўна спяваліся: на закрыцці 9 студзеня выступіў фальклорны гурт "Ліцьвіны". Астатнія чатыры канцэрты былі арганымі, прычым выступалі толькі айчыныя арганісты, утварыўшы гэтакі "хіт-парад" лепшых маладых выканаўцаў: Кацярына Нікалаева, Лізавета Марозава, Калініка Мядзведзева, студэнты Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі Ганна Лабкоўская, Аляксандра Галубцова, што займаюцца арганым выканальніцтвам у класе Уладзіміра Неўдаха.

Як па-рознаму гучаў адзін і той жа інструмент у розных музыкантаў — і ў творах розных эпох. Слухачам адкрыліся многія невядомыя раней кампазіцыі, творчасць невядомых раней майстроў, бо арганная класіка насамрэч куды больш шырокая і размаітая, чым нам уяўлялася ў мінулыя дзесяцігоддзі.

Яшчэ адной адметнасцю стала тое, што канцэрты ўпрыгожваліся спалучэннем аргана з духавымі інструментамі: трубай (Максім Шкулепа, Аляксандр Ахрэмка), саксафонам (Павел Казак). Паверце, саксафон прыдатны не толькі ў джазе! Чарговы раз пераканацца ў гэтым можна будзе ўжо сёння, калі з арганісткай Ганнай Горбач выступяць саксафаніст Рыгор Харанэка і вакалістка Кацярына Жынгероўская.

Арганныя вечары на Залатою Горцы працягнуцца да канца студзеня — штогоддзень па суботах. А каб наведвальнікі бачылі арганістаў, камера трансліруе відэаўяву на экран. І гэта не адзінае новаўвядзенне арганнага выканальніцтва. Калі напярэдадні святаў Віктар Кісцень — кампазітар, музыкант, гукарэжысёр, журналіст, арганізатар "Калядных вечароў..." — даваў сольны арганні канцэрт у зале "Верхні горад", дык усе крэслы ў час той "Каляднай арганнай містэрыі" былі разгорнуты спінай да сцэны, затое тварам да караля інструментаў.

К

ТЭАТРЫ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, пл. Парыжскай камуны, 1. Тэл./факс: 334 11 56.

- 16 — "Тоска" (опера ў 3-х дзеях) Дж.Пучыні. Дырыжор — Алег Лясун.
- 17 — "Пэр Гюнт" (балет у 2-х дзеях) Э.Грыга. Дырыжор — Уладзімір Авадок. Пачатак а 18-й.
- 19 — "Фаўст" (опера ў 3-х дзеях) Ш.Гуно. Дырыжор — Дзімітрый Мацвіенка. Прэм'ера.
- 20 — "Дон Кіхот" (балет у 3-х дзеях) Л.Мінкуса. Дырыжор — Мікалай Калядка.
- 20 — "Вельмі страшны канцэрт" (праект Алены Медзяковай). Камерная зала

імя Л.П.Александроўскай. Пачатак у 19.30.

- 21 — "Багема" (опера ў 4-х дзеях) Дж.Пучыні. Дырыжор — Іван Касцянін.
- 22 — "Шаўкунок" (балет у 2-х дзеях) П.Чайкоўскага. Прэм'ера.
- 23 — Музычная інтэрактыўная праграма для дзяцей. Пачатак а 12-й.
- 23 — "Аїда" (опера ў 4-х дзеях) Дж.Вердзі. Дырыжор — Алег Лясун.

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ "РЭСПУБЛІКАНСКІ ТЭАТР БЕЛАРУСКАЙ ДРАМАТУРГІІ"

г. Мінск, вул. Крапоткіна, 44. Тэл./факс: 154 04 44.

- 16 — "Адамавы жарты" (камедыя) С.Навуменка. Пачатак а 18-й.

- 18 — "Тры Жызэлі" (драма) А.Курэйчыка.
- 19 — "Ліфт" (хроніка аднаго злачынства) Ю.Чарняўскай.
- 20, 23 — "Кар'ера доктара Рауса" (гістарычна недакладная трагікамедыя) В.Марціновіча.
- 21, 22 — "Сірожа" (жыццё ў дзвюх эпохах) Ю.Чарняўскай.
- 23 — "Таямніца чароўнага календара" (музычны дэтэктыў) М.Варфаламеева. Пачатак аб 11-й.

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ БЕЛАРУСКІ ТЭАТР "ЛЯЛЬКА"

г. Віцебск, вул. Пушкіна, 2. Тэл.: (8-0212) 36 32 50.

- 16 — "Цар Ірад" (традыцыйная беларуская батлейка). Спектакль у фае тэатра. Пачатак а 17-й.
- 17 — "Марозка" (казка на 2 дзеі) М.Шурынава. Пачатак аб 11-й.